

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra středoevropských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Paulíková

Vývoj židovských institucí v Krakově
po roce 1989

The Development of Jewish Institutions
in Cracow after 1989

Praha 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D.

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Petru Kaletovi, Ph.D., za odborné vedení.

Velké poděkování patří Simoně Malečové za korekturu, mým rodičům, sestře a blízkým přátelům, kteří mě podporovali při studiu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 19. 8. 2012

Podpis:

Abstrakt

Předmětem bakalářské práce jsou židovské instituce v Krakově, které se podílí na obnově židovské čtvrti Kazimierz a na ochraně židovského dědictví. Cílem je provést základní zmapování židovských institucí a analyzovat jejich návštěvnost. Dále bakalářská práce prostřednictvím SWOT analýzy hodnotí celkovou organizaci a nabízený program zkoumaných židovských institucí. Na základě dostupné literatury, oficiálních webových stránek dílčích institucí, rozhovorů realizovaných autorkou s jejich pracovníky a programových materiálů bylo provedeno souhrnné zmapování židovských institucí v Krakově a jejich komplexní analýza.

Klíčová slova

židovská instituce, Kazimierz, židovská historie, židovská kultura, židovské dědictví

Abstract

Subject of the thesis are Jewish institutions in Cracow, which are involved in the reconstruction of the Jewish Quarter of Kazimierz and the protection of Jewish heritage. The aim is to carry out basic mapping Jewish institutions and analyze their attendance. Furthermore thesis through SWOT analysis evaluates the overall organization and offered programs of researched Jewish institutions. Based on the available literature, the official web pages of individual institutions, the interviews with the staff conducted by the author and program materials were performed comprehensive mapping of Jewish institutions in Cracow and complex analysis.

Keywords

jewish institution, Kazimierz, jewish history, jewish culture, jewish heritage

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	8
ÚVOD.....	9
1. HISTORICKÝ VÝVOJ KAZIMIERZE.....	11
2. OBNOVA ŽIDOVSKÉ KAZIMIERZE.....	17
3. ŽIDOVSKÉ INSTITUCE V KRAKOVĚ	20
3.1 ŽIDOVSKÉ SDRUŽENÍ CZULENT	20
3.1.1 Historie	21
3.1.2 Vnitřní organizace	21
3.1.3 Projekty.....	22
3.2 KATEDRA JUDAISTIKY NA JAGELLONSKÉ UNIVERZITĚ	23
3.2.1 Historie	24
3.2.2 Vnitřní organizace	24
3.2.3 Připravované změny	28
3.3 FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY	28
3.3.1 Historie	29
3.3.2 Vnitřní organizace	30
3.3.3 Program	31
3.4 CENTRUM ŽIDOVSKÉ KULTURY	32
3.4.1 Historie	32
3.4.2 Vnitřní organizace	33
3.4.3 Program	33
3.5 ŽIDOVSKÉ MUZEUM GALICJA	34
3.5.1 Historie	35
3.5.2 Vnitřní organizace	36
3.5.3 Program	36
3.5.4 Připravované změny	38
3.6 SCHINDLEROVA TOVÁRNA	38
3.6.1 Historie	40
3.6.2 Vnitřní organizace	41
3.6.3 Program	41
3.6.4 Připravované změny	43

3.7	CENTRUM ŽIDOVSKÉ KOMUNITY	43
3.7.1	Historie	44
3.7.2	Vnitřní organizace	45
3.7.3	Program	45
4.	FINANCOVÁNÍ ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	47
5.	NÁVŠTĚVNOST ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	50
6.	SWOT ANALÝZA	54
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	58
	PŘÍLOHY	62
	PŘÍLOHA Č. 1: MAPA – ČÁST KAZIMIERZE OBÝVANÁ ŽIDY	62
	PŘÍLOHA Č. 2: MAPA – LOKALIZACE ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	63
	PŘÍLOHA Č. 3: OBRÁZKY ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	64
	PŘÍLOHA Č. 4: SEZNAM SPONZORŮ A DÁRCŮ ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	71
	PŘÍLOHA Č. 5: SWOT ANALÝZA ŽIDOVSKÝCH INSTITUCÍ	73

Seznam použitých zkratk

JCC	Centrum židovské kultury
KJ	Katedra judaistiky
FŽK	Festival židovské kultury
CŽK	Centrum židovské kultury
FSch	Fabrika Schindlera
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

Úvod

Židovské instituce v Krakově byly založeny proto, aby ochraňovaly židovské dědictví v Kazimierzi, rozšiřovaly židovskou kulturu a pomáhaly zlepšit polsko-židovské vztahy.

Fungování a činnost těchto institucí nejsou v české, ale ani v polské odborné literatuře dostatečně zpracované,¹ a to i přestože se jedná o téma zajímavé a hlavně důležité, neboť se židovské instituce významně podílí na obnově židovského odkazu krakovské Kazimierze. Z důvodů nedostatečného zmapování židovských institucí se toto téma stalo předmětem bakalářské práce.

Cílem bakalářské práce je zmapovat jednotlivé židovské instituce v Krakově, analyzovat jejich návštěvnost, zhodnotit nabídku programů a celkovou organizaci jednotlivých institucí.

Mezi židovské instituce v Krakově řadíme následující: Židovské sdružení Czulent, Katedru judaistiky na Jagellonské Univerzitě, Festival židovské kultury, Centrum židovské kultury, Židovské muzeum Galicja, Schindlerovu továrnu a Centrum židovské komunity. Všechny instituce jsou otevřeny pro Poláky, Židy i zahraniční turisty. Snaží se svým návštěvníkům, členům či studentům přiblížit židovskou historii, kulturu a nastínit současnou situaci židovského národa.

Práce je rozdělena do šesti dílčích kapitol. První kapitola se věnuje historickému vývoji Kazimierze, aby byl lépe pochopen kontext polsko-židovského soužití a následně význam vzniku židovských institucí. Druhá kapitola se zabývá obnovou židovské Kazimierze, třetí stěžejní kapitola se zaměřuje na samotné židovské instituce, historii jejich vzniku, organizaci, cíle a kulturní programy. Čtvrtá kapitola se zabývá financováním židovských institucí a pátá kapitola analyzuje návštěvnost jednotlivých institucí. Poslední kapitola analyzuje organizaci a programy židovských institucí, přičemž na základě zmapování jednotlivých institucí uvádí silné, slabé stránky, příležitosti a hrozby.

¹ Česká odborná literatura se žádnou z těchto židovských institucí, jejím fungováním a činností nezabývá ani se o nich nezmiňuje. Polská odborná literatura, která zachycuje informace o některých krakovských židovských institucích, je využívána v této bakalářské práci. Jedná se například o Kate Craddy, Mike Levy, Jakub Nowakowski: *Poland: A Jewish Matter* (Warszawa 2010) či Anna Dodziuk: *Druga dusza: O dwudziestu Festiwalach Kultury Żydowskiej w Krakowie* (Warszawa 2011).

První kapitola čerpá teoretické poznatky převážně z polské odborné literatury. Základní publikace použité v této kapitole byly: Majer Bałaban: *Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu* (Kraków 1931) zachycující postavení Židů ve společnosti, jejich hospodářský i politický rozvoj a polsko-židovské vztahy v Krakově a Kazimierzi ve 14.-17. století. Dalšími knihami byly svazky ze souboru publikací *Dzieje Krakowa*,² které se detailně zabývají vývojem všech oblastí lidského života v Krakově od středověku až po rok 1989.

Druhá kapitola se opírá rovněž zejména o polské odborné publikace, jedná se o sbírky textů z konferencí zabývajících se židovskou otázkou nebo pořádaných programů jednotlivých židovských institucí. Dále bylo v této kapitole čerpáno z knih autorů židovského původu žijících kdysi v Krakově, kteří ve svých vzpomínkách zachytili předválečné i poválečné období.³ Využit byl i knižní průvodce Krakova a Kazimierze.

V kapitole věnující se židovským institucím byly použity internetové portály jednotlivých institucí, brožury a programy, bohužel knižní polská literatura toto téma opomíjí. S odbornou literaturou se vzhledem k dostupnosti pracuje jen u institucí Festival židovské kultury, Židovské muzeum Galicja a katedra judaistiky. Důležitým zdrojem pro bakalářskou práci byly rovněž rozhovory se zaměstnanci těchto institucí, díky kterým autorka získala jinak nedohledatelné informace a těžko získatelné materiály.

Pátá kapitola o návštěvnosti židovských institucí pracuje s informacemi získanými od zaměstnanců institucí. Tyto informace jsou následně analyzovány, přičemž je určen zájem o židovské instituce na základě návštěvnosti židovských institucí a v rámci návštěvnosti celého Krakova.

Šestá kapitola analyzuje židovské instituce. Opírá se o dříve získané a seskupené informace o dílčích institucích. Jako nástroj hodnocení byla použita SWOT analýza.⁴ Jedním z cílů bakalářské práce je zhodnocení organizace a programů těchto židovských institucí.

² Použity byly tyto svazky Jerzy Wyrozumski: *Dzieje Krakowa: Kraków do schyłku wieków średnich* (Kraków 1992), Janina Bieniarzówna, Jan, Małeki: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII* (Kraków 1984) a *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1918-1939* (Kraków 1997).

³ Jedná se o následující publikace: Rafael F. Scharf: *Co mnie i Tobie Polsko...Eseje bez uprzedzeń* (Kraków 1996) a Roma Ligocka: *Dziwczynka w czerwonym płaszczyku* (Kraków 2001).

⁴ SWOT je zkratka z anglického Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats, tedy přehled silných stránek, slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Mimo jiné se SWOT analýza používá pro zhodnocení fungování a činnosti instituce.

1. Historický vývoj Kazimierze

Historie Kazimierze sahá do 14. století. Založil ji král Kazimír Veliký (1310–1370) v roce 1335 jako samostatné město, dříve se zde vyskytovaly pouze osady. Kazimierz se nacházela jižně od Krakova na ostrově mezi toky řeky Visly a již tímto místem neplynoucí řeky Wilgy. Celé město bylo obeháno hradbami se čtyřmi branami.⁵ Ještě za života Kazimíra Velikého bylo postaveno mnoho významných staveb jako kostel Božího Těla, kostel sv. Kateřiny, sv. Michaela Archanděla a sv. Stanislava na Skalce či radnice.⁶

V Kazimierzi před rokem 1340 žilo kolem 1 500 obyvatel.⁷ Tento počet rychle vzrůstal,⁸ což vedlo k rozvoji hospodářství i kultury. Kazimierz se tak v důsledku svého rozkvětu záhy vyrovnala Krakovu.⁹

Vedle křesťanského prvku se v Kazimierzi začal objevovat od 15. století i prvek židovský. V roce 1495 z rozhodnutí krále Jana Albrechta (1459–1501) byli krakovští Židé přesídleni do Kazimierze v důsledku konfliktů mezi Poláky a Židy.¹⁰ Počet Židů narůstal, i protože byli vyháněni z evropských zemí. Židé se soustředili do lokality ohraničené ulicemi Józefa, Bożego Ciała, Miodowa a Dajwór.¹¹ Mapu s vyznačenými ulicemi tvořící židovskou část Kazimierze zachycuje Příloha č. 1: Mapa – Část Kazimierze obývaná Židy.

Židovská čtvrť byla od zbytku Kazimierze oddělena parky a kamennými stěnami, a tak se vyvíjela nezávisle na zbytku křesťanského města. Židé měli autonomii a podléhali bezprostředně králi. Židovskou obci vedl tzv. kahal,¹² který se staral o veškeré oblasti života členů židovské obce.

Všestranný rozvoj židovské čtvrti v 16. století byl omezen nedostatkem životního prostoru. Ačkoliv židovská čtvrť zaujímala pětinu Kazimierze, žil zde přibližně stejný počet obyvatel jako ve zbytku města.¹³ Rozvíjela se kultura a hlavně židovská inteligence,

⁵ WYROZUMSKI, Jerzy: *Dzieje Krakowa: Kraków do schyłku wieków średnich*. Kraków 1992, s. 238-247. (dále jen WYROZUMSKI: *Dzieje Krakowa*).

⁶ RAĆZKA, Jan Władysław: *Krakowski Kazimierz*. Kraków 1982, s. 5-6. (dále jen RAĆZKA: *Krakowski Kazimierz*).

⁷ WYROZUMSKI: *Dzieje Krakowa*, op. cit., s. 316.

⁸ V letech 1369-1378 přijímalo městské právo až 50 lidí ročně. Čerpáno z: WYROZUMSKI: *Dzieje Krakowa*, op. cit., s. 316.

⁹ WYROZUMSKI: *Dzieje Krakowa*, op. cit., s. 257-258.

¹⁰ BAŁABAN, Majer: *Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu (1304-1868)*. Kraków 1931, s. 34-39. (dále jen BAŁABAN: *Dzieje Żydów*).

¹¹ RAĆZKA: *Krakowski Kazimierz*, op. cit., s. 8.

¹² Z hebrejského kahal – rada židovské obce.

¹³ V roce 1570 žilo v židovské části Kazimierze přes 2000 Židů. Čerpáno z: BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Kraków 1984, s. 152. (dále jen BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII*).

příčemž studium talmudu¹⁴ přivádělo do Kazimierze zájemce z celé Evropy.¹⁵ Počet Židů neustále vzrůstal. V roce 1640 jich v židovské čtvrti podle Majera Bałabana žilo kolem 4 500.¹⁶

V roce 1655 zaútočili na Polsko Švédové, obsadili město Krakov i Kazimierz a ve své moci je drželi až do roku 1657. Po těchto dvou letech byla obě města zničena. Na počátku 18. století přišel další švédský útok. Po ukončení bojů byla pouhá třetina činžovních domů v židovské čtvrti v obyvatelném stavu.¹⁷

V roce 1772 došlo k prvnímu dělení Polska.¹⁸ Habsburská monarchie obsadila Kazimierz, neboť za hranici bylo považováno koryto řeky dělící Krakov a Kazimierz. O tři roky později byla Kazimierz Polákům navrácena.¹⁹ V roce 1793 došlo k druhému dělení Polska mezi carské Rusko a Prusko. V roce 1795 bylo Polsko potřetí rozděleno.²⁰ Kazimierz připadla k rakouskému záboru a v roce 1800 byla z rozhodnutí rakouské vlády i přes svůj odpor připojena ke Krakovu.

Po napoleonském vítězství byl Krakov i s Kazimierzí od roku 1809 až do roku 1815 součástí Knížectví varšavského. Poté byl Krakov na vídeňském kongresu vyhlášen svobodným městem. Nová ústava zaváděla rovnost všech občanů před zákonem a tolerovala židovské náboženství. Volební právo však Židé nezískali. Další omezení se týkala místa a času obchodování a možnosti bydlení mimo část Kazimierze určenou pro Židy. Přesto se počet Židů v Kazimierzi v letech 1815 až 1847 téměř ztrojnásobil. Ve 30. letech byl vytvořen tzv. projekt zkrášlení.²¹ Mnoho krakovských budov bylo zásluhou tohoto projektu zrekonstruováno.²²

I přes diskriminaci ze strany Poláků v době existence Svobodného města Krakov, se Židé aktivně účastnili národních manifestací v revolučním roce 1848.

Ke zlomu došlo v roce 1867, kdy byla schválena nová ústava, která dávala Židům plnou svobodu a zrovnoprávňovala je s polským obyvatelstvem. Nezměněn byl však pohled

¹⁴ Hebrejské učení, na začátku 16. století založil talmudskou školu v Kazimierzi rabín Jakub Polak.

¹⁵ BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII*, op. cit., s. 152-154.

¹⁶ BAŁABAN: *Dzieje Żydów*, op. cit., s. 103.

¹⁷ BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII*, op. cit., s. 367-375.

¹⁸ Prusko získalo Varmii a Západní Prusy, Rakousko dostalo jižní a jihovýchodní Malopolsko, Červenou Rus a Podolí, Rusko část Livonska a běloruské oblasti na severovýchodě Litevského velkoknížectví.

¹⁹ BAŁABAN: *Dzieje Żydów*, op. cit., s. 358-364.

²⁰ Prusko získalo zbytek Mazovska i s Varšavou, území Litvy na západ od Němenu, severní Podlaší a část Horního Slezska, Rusko Žmuď, zbytek Litvy, Volyň a Kuronsko, Rakousko Malopolsko s Krakovem, Sandoměrsko, část Podlaší a Mazovska a Lublinsko.

²¹ Autorem projektu byl Karol Kremer, polský architekt. Krakovské budovy i v Kazimierzi měly být opraveny.

²² RĄCZKA: *Krakowski Kazimierz*, op. cit., s. 10.

polských spoluobčanů. Během několika století se mezi Židy a Poláky vytvořil jistý odstup.²³ Židé se snažili asimilovat. Asimilace se dělila na dva směry, na polský a německý. Zatímco chudí Židé, kteří tvořili většinu krakovských Židů, se snažili o asimilaci s Poláky, na druhé straně bohatá židovská elita se přikláněla k německé asimilaci.

Po roce 1867 došlo k rozvoji ekonomiky a hospodářství. Vznikala židovská sdružení a spolky. Židé se postupně vypracovali na dobré pozice. Některá odvětví dokonce byla pouze pod jejich správou a jejich vliv celkově rostl. V roce 1910 vlastnili Židé v Krakově 38 % všech nemovitostí. Úspěch Židů byl příčinou dále rostoucího antisemitismu, který vyvrcholil před první světovou válkou.

Během první světové války byl Krakov okupován carským Ruskem, v němž obecně převládala antisemitistická nálada. Židé proto byli perzekuováni, postupně ztráceli své politické a finanční postavení.²⁴

Po první světové válce viděli Židé svou budoucnost v mnohonárodnostním Polsku s perspektivou, že budou mít rovná práva jako ostatní národy. Počet Židů rapidně vzrostl. V roce 1921 jich v Krakově žilo přibližně 45 000 a v roce 1931 již 56 000.²⁵

Ve 30. letech se v důsledku fašistické politiky začalo objevovat napětí mezi polským a židovským národem. Docházelo často k vzájemným neshodám a například ve školách byl zaveden numerus clausus.²⁶

Ještě než vypukla druhá světová válka, žily v Krakově desítky tisíců Židů.²⁷ Byl to jejich domov, domov jejich předků a v té době si ještě mysleli, že i jejich potomků. Někteří v to doufali i ve chvíli, kdy se blížila válka a situace Židů se zhoršovala. Ve svých vzpomínkách to popsal Rafael F. Scharf²⁸ následně:

„Od założenia szkoły aż do wybuchu wojny przeszło przez nią ponad 2000 wychowanków, którzy żywili dla niej prawdziwy kult. Po dziś dzień wspominamy te bezgrzeszne lata, spędzone pod opieką niezapomnianego grona nauczycieli – z których nikt

²³ BAŁABAN: *Dzieje Żydów*, op. cit., s. 602-717.

²⁴ WRÓBEL, Piotr: *The Jews of Galicia under Austrian-Polish Rule, 1869-1918*. Cambridge 1994, s. 112-135.

²⁵ BIENIARZÓWNA, Janina, MAŁECKI, Jan: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1918-1939*. Kraków 1997, s. 30-31. (dále jen BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1918-1939*).

²⁶ BIENIARZÓWNA, MAŁECKI: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1918-1939*, op. cit., s. 322- 325.

²⁷ Při sčítání obyvatel Němci v listopadu roku 1939 se v Krakově a okolních obcích k židovství přihlásilo 68 482 obyvatel. Čerpáno z CHWALBA, Andrzej: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1939-1945*. Kraków 2002, s. 95.

²⁸ Rafael F. Scharf (*1914 – 2003) – Narodil se v Krakově, kde strávil celé dětství a mládí. Těsně před válkou v roce 1938 odcestoval do Velké Británie. Po válce se věnoval problematice polsko-židovských vztahů. Byl například jedním ze sponzorů a zakladatelů Institutu polsko-židovských studií na Oxfordské univerzitě. Věnoval se esejistické činnosti na téma polsko-židovských vztahů.

prawie nie przeżył. Była to niejako oaza, w której można się było cieszyć złudnym przeświadczeniem, że świat jest a pozostanie życzliwy.“²⁹

Vypukla druhá světová válka, která vzala život milionům Židů, mezi nimi i těm krakovským. Židé museli nosit Davidovu hvězdu, měli zákaz vykonávat různá zaměstnání, chodit na stanovená místa, byl jim zabaven majetek a nakonec byli zbaveni jakýchkoli práv. Němci seskupili všechny krakovské Židy v ghettu. V roce 1940 začala deportace Židů do koncentračních táborů, kde byli v letech 1942–1943 hromadně vyvražďováni. Realizace plánu konečného řešení zapříčinila smrt tisíců Židů, jejichž kořeny sahají až do 14. století a zničení jejich dědictví, které se zde stejně dlouho vytvářelo.

Zpustlý Kazimierz se stal „*nechtěným dědictvím*“ (*dissonant heritage*) či také „*dědictvím bez dědice*“ (*disinherited heritage*).³⁰ Jen malé procento Židů se po válce do Krakova vrátilo.³¹ V Polsku zavládla protižidovská nálada. V Krakově vyvrcholila pogromem v roce 1945, což zapříčinilo emigraci části navracených Židů.³² Komunistům, kteří se po válce dostali k moci, vyhovovala myšlenka ztráty židovského charakteru Kazimierze.

Židé, kteří v Krakově zůstali, sympatizovali s komunismem a dále ho podporovali.³³ Mnoho z nich se rozhodlo pro cílenou asimilaci, buď z přesvědčení, nebo kvůli pohodlí. Asimilace jim však nepomohla. První zhoršení vztahů mezi Poláky a Židy přišlo v roce 1948, kdy Izrael vyhlásil samostatnost a odmítl se nechat ovládat Sovětským svazem. Antisemitismus sílil, a tak když v roce 1956 Židé dostali povolení k emigraci, mnoho z nich tuto možnost využilo. Největší emigrace, a to nejen krakovských Židů, přišla v roce 1968 kvůli silnému antisemitistickému chování a pronásledování. Od té doby byla židovská otázka tabu. Zlepšení situace Židů přišlo v druhé polovině 70. let, mladší generace tehdy začala objevovat své kořeny. Výjimečný stav vyhlášený v roce 1981 vše přerušil, protože to nebyla vhodná doba na diskutování otázky židovské identity. Teprve až rok 1989 přinesl zlom, který

²⁹ SCHARF, F. Rafael: *Co mnie i Tobie Polsko...Eseje bez uprzedzeń*. Kraków 1996, s. 200. „Od založení školy až po vypuknutí války ní prošlo přes 2000 žáků, kteří k ní chovali skutečnou úctu. Dodnes vzpomínám na ty nejhříšné léta strávené v péči nezapomenutelných učitelů, ze kterých téměř nikdo nepřežil. Byla to jakási oáza, ve které jste se mohli utěšovat iluzemi, že svět je a zůstane přátelský.“ Překlad: autorka

³⁰ MURZYN-KUPISZ, Monika a PURCHLA, Jacek: *Przywracanie Pamięci. Rewitalizacja zabytkowych dzielnic żydowskich w miastach Europy Środkowej*. Kraków 2008, s. 369. (dále jen MURZYN-KUPISZ, PURCHLA: *Przywracanie pamięci*).

³¹ V květnu roku 1946 bylo v Krakově zaregistrováno 6 637 Židů, což představovalo necelé 2 % původního počtu Židů žijících v Krakově. Čerpáno z GAWRON, Edyta: *Spoleczność żydowska w Krakowie w latach 1945–1995*. Kraków 2005. Doktorská práce. Jagellonská univerzita.

³² CRADDY, Kate, LEVY, Mike, NOWAKOSKI, Jakub: *Poland: A Jewish Matter*. Warszawa 2010, s. 44. (dále jen CRADDY, LEVY, NOWAKOWSKI: *Poland*).

³³ RUTA, Magdalena: *Nusech Pojln: Studia z dziejów kultury jidysz w powojennej Polsce*. Kraków 2008, s. 30-37.

oslabil myšlenku antisemitismu a vytvořil podmínky pro návrat k židovství u nových generací.³⁴

Nejhorším obdobím pro dědictví židovské Kazimierze byly stejně jako pro jeho obyvatele židovského původu 50. až 70. léta 20. století. Komunisté neviděli jedinečnost a důležitost v zachování židovských hmotných památek. Mnoho domů bylo zbouráno a místo nich byly vystavěny nové, které vůbec nezapadaly do původní kazimierzské architektury.³⁵ Synagogy a modlitební domy přešly do vlastnictví státu, který v nich zřídil své instituce. Výjimkou byla dodnes sloužící náboženským účelům synagoga Remuh,³⁶ zrekonstruována americkou organizací American Jewish Joint Distribution Committee.³⁷ Navíc se do Kazimierze uchýlovala krakovská chudina a kriminálníci, a tak byla tato čtvrť spojována s bídou a zločinem.³⁸

O ignoraci k ničení a pustnutí budov píše ve své knize židovská spisovatelka původem z Krakova Roma Ligočka:³⁹

*„Od lat u bram Krakowa buduje się nowe, olbrzymie miasto przemysłowe (...). Równocześnie komunistyczni władcy zezwalają na to, by przepiękna dzielnica żydowska, w której położone są moja szkoła, synagoga i stary cmentarz, niszczała. Do opustoszałych żydowskich domów wprowadza się biedota i kryminaliści, a władze miasta nie mają nic przeciwko temu. Za to na obrzeżach Krakowa powstają ohydne blokowiska“.*⁴⁰

V roce 1978 byla Kazimierz spolu s Wawelem, Rynkem a Stradomem zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Jedním z hlavních cílů této organizace je ochrana kulturního dědictví,⁴¹ v důsledku toho měl být zachován původní architektonický obraz Kazimierze a zničené budovy měly být zrekonstruovány. Jak již bylo uvedeno, revitalizace

³⁴ CRADDY, LEVY, NOWAKOWSKI: *Poland*, op. cit., s. 45-50.

³⁵ RĄCZKA: *Krakowski Kazimierz*, op. cit., s. 12.

³⁶ SUCHOJAD, Izabela: *Topografia żydowskiej pamięci. Obraz żydowskiego Kazimierza we współczesnej literaturze polskiej i polsko-żydowskiej*. Kraków 2010, s. 126.

³⁷ Organizace založená v roce 1914 v New Yorku, v rámci své celosvětové působnosti se zaměřuje na židovské komunity a realizaci projektů, které podporují tyto komunity. [online], [cit. 23. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jdc.org/](http://www.jdc.org/).

³⁸ MURZYN-KUPISZ, PURCHLA: *Przywracanie Pamięci*, op. cit., s. 370-371.

³⁹ Roma Ligočka (*1938) – Narodila se v Krakově a část války strávila v krakovském ghettu, později se spolu s matkou ukrývaly u polské rodiny. V polovině 60. let emigrovala do Německa, kde žije dodnes. Její knihy a fejetony se často věnují poválečnému autorčinu životu v emigraci.

⁴⁰ LIGOČKA, Roma: *Dziewczynka w czerwonym płaszczyku*. Kraków 2001, s. 228- 229. „Už několik let se před branami Krakova staví nové, ohromné průmyslové město (...). Současně komunističtí představitelé dovolují, aby překrásná židovská čtvrť, ve které se nachází moje škola, synagoga a starý hřbitov, upadala. Do zpustlých židovských domů se stěhuje chudina a kriminalisté, a městský úřad nemá nic proti tomu. Za to na okrajích Krakova rostou odporné paneláky.“ Překlad: autorka

⁴¹ UNESCO: *Basic text*. Paříž 2004, s. 7.

židovských památek v Kazimierzi začala ale až v roce 1989 v souvislosti s politickými změnami.

2. Obnova židovské Kazimierze

Transformace politického systému v Polsku na přelomu 80. a 90. let měla velký vliv na obnovu židovského kulturního dědictví. Předmětem zkoumání této části bakalářské práce je čtvrť Kazimierz v Krakově, která je součástí historického jádra města. Zlomovým rokem pro židovskou tematiku byl rok 1989, kdy vznikla Polská republika⁴² a byl zaveden demokratický politický systém. Samotná revitalizace Kazimierze a s tím spojená obnova židovské kultury je však mnohem dlouhodobějším procesem, který ještě ani dnes není u konce. Neustále je co odkrývat a na co odpovídat, což podněcuje vznik nových institucí, které se zabývají židovskou kulturou, historií a současnou situací židovského národa. Kazimierz se v důsledku této revitalizace stala jedinou městskou čtvrtí na území Polska, na kterou je i nadále nazíráno jako na židovskou.⁴³

Ačkoliv až události roku 1989 svobodně umožnily zabývat se židovskou otázkou, tak již v polovině 80. let se toto téma stalo aktuální. V Krakově převzala iniciativu a začala se problematikou židovské historie a otázkou polsko-židovských vztahů zabývat Jagellonská univerzita. Univerzita uspořádala řadu konferencí pro představitele světových institucí zabývajících se zkoumáním židovské historie a kultury. Naopak univerzitní pracovníci se účastnili zahraničních konferencí, zejména v Americe a Izraeli. Předmětem konferencí uspořádaných Jagellonskou univerzitou byla nejčastěji historie a kultura Židů žijících na polském území.⁴⁴

Významnou akcí byla v roce 1986 konference „Autonomie Židů ve šlechtické republice“ (*Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej Szlacheckiej*).⁴⁵ Konference dokazovala, jak důležitá je pro Jagellonskou univerzitu židovská otázka. Proběhla řada přednášek o životě Židů v Polsku a o vzájemném ovlivňování se polské a židovské kultury, ty spolu tvořily charakter polské společnosti. Kolem této i dalších otázek vznikla řada nejasností a předsudků, kvůli nedostatečnému zkoumání této oblasti. Což bylo zapříčiněno tím, že po roce 1968

⁴² V letech 1952–1989 bylo oficiálním názvem státu Polská lidová republika.

⁴³ CHWALBA, Andrzej: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1945–1989*. Kraków 2001, s. 65.

⁴⁴ POLAŃSKI, Tomasz, LINK-LENCZOWSKI, Andrzej: *Żydzi w dawnej Rzeczypospolitej: Materiały z konferencji „Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej Szlacheckiej“*. Wrocław 1991, s. 9. (dále jen POLAŃSKI, LINK-LENCZOWSKI: *Żydzi*).

⁴⁵ POLAŃSKI, LINK-LENCZOWSKI: *Żydzi*, op. cit., s. 9-10.

se toto téma stalo tabu.⁴⁶ Cílem bylo vyvrátit nepravdivé informace a na jejich základě založené předsudky a nahradit je reálnými fakty.⁴⁷ V rámci konference se jednalo o novém úseku Jagellonské univerzity, který by se zabýval pouze židovskou problematikou. V říjnu 1986 byl na základě konference založen Mezifakultní ústav židovské historie a kultury v Polsku.⁴⁸

Vedle činnosti Jagellonské univerzity má podíl na obnově židovského odkazu a jeho ochraně v Krakově několik dalších institucí. Nejstarší z nich je Festival židovské kultury, který se poprvé konal v roce 1988. Záhy po něm vznikla Nadace Judaica a pod její záštitou v roce 1993 Centrum židovské kultury. Po roce 2000 se rapidně začal zvyšovat počet nových institucí. V tomto roce se z Mezifakultního ústavu židovské historie a kultury v Polsku vyčlenila samostatná jednotka Jagellonské univerzity katedra judaistiky. O čtyři roky později bylo otevřené Židovské muzeum Galicja a s ním zahájena již dlouho připravovaná výstava, zachycující život Židů v celé oblasti Haliče. Ve stejném roce bylo založené Židovské sdružení Czulent, sdružující pouze osoby židovského původu. Centrum židovské komunity, jehož členy jsou stejně jako v případě Czulentu pouze Židé, zahájilo svou činnost v roce 2008. Nejmladší institucí je v roce 2009 otevřená Schindlerova továrna, která si svou popularitu získala vzhledem ke známému filmu Stevena Spielberga „Schindlerův seznam“ z roku 1993.

Všechny výše uvedené židovské instituce vznikly s cílem ochraňovat židovské dědictví v Krakově, popřípadě v Haliči, přibližovat židovskou kulturu a seznamovat návštěvníky s její novou podobou a skrze poznání vylepšit polsko-židovské vztahy. Některé z institucí, Czulent a Centrum židovské komunity, byly založeny hlavně pro samotné Židy, aby jim pomohly identifikovat se se svým původem. Důležité je, že všechny instituce, až na Schindlerovu továrnu, sídlí v centru samotné Kazimierze. Přesná lokalizace jednotlivých sídel institucí je vyznačena v Příloze č. 2: Mapa – Lokalizace židovských institucí. Podrobně se každé instituci zvlášť bude věnovat následující kapitola, která se zaměří na jejich vznik, fungování a program.

Vedle židovských institucí mají na obnově židovského Kazimierze podíl stálé výstavy Historického muzea města Krakov.⁴⁹

⁴⁶ Viz kapitola 1. Historický vývoj Kazimierze.

⁴⁷ POLAŃSKI, LINK-LENCZOWSKI: *Żydzi*, op. cit., s. 10.

⁴⁸ Podstawowe informacje o Katedrze Judaistyki. In: *Katedra judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [online], [cit. 22. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=552&menu_id=555&page=291&lang=pl](http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=552&menu_id=555&page=291&lang=pl)

⁴⁹ Mezi ně patří „Lékárna pod Orlem“ (Apteka pod Orłem), „Ulice Pomorská“ (Ulica Pomorska), „Stará Synagoga“ (Stara Synagoga).

Každá obnova nějakého místa a jeho opětovného zapojení do života je spojena s turistikou, a tedy komercionalizací.⁵⁰ Najdeme zde množství kaváren, restaurací a nočních klubů, které navštěvují jak turisté, tak Krakované, dále několik hotelů a obchodů se suvenýry. Některé z kaváren a restaurací nabízí svým hostům příjemnou atmosféru, kterou navodí židovská hudba, kulturní artefakty spojované s Židy a židovská gastronomie. Historická čtvrť Kazimierz působí jako pozitivní externalita, která do oblasti přivádí zahraniční i tuzemské turisty. Sektor služeb tuto historickou oblast využívá a mnohdy nabízené služby nekorespondují s reálným židovským odkazem.⁵¹ Na druhou stranu bez přítomnosti terciárního sektoru by o Kazimierz jevilo zájem mnohem méně lidí.

⁵⁰ MURZYN-KUPISZ, PURCHLA: *Przywracanie Pamięci*, op. cit., s. 365.

⁵¹ MURZYN-KUPISZ, PURCHLA: *Przywracanie Pamięci*, op. cit., s. 380.

3. Židovské instituce v Krakově

Pro účely této práce si definujeme pojem židovská instituce a zmíníme autorkou tři vytvořené kategorie na základě toho, kdo instituci provozuje a jaká je její cílová skupina.

První kategorií je židovská instituce, kterou založili a provozují Židé. Cílovou skupinou instituce jsou primárně členové židovského původu a sekundárně širší veřejnost bez ohledu na původ. Do této kategorie řadíme Židovské sdružení Czulent.

Druhá kategorie zahrnuje židovské instituce, vzniklé z iniciativy lidí nežidovského původu, kteří se ale zajímají o židovskou historii, kulturu a náboženství a chtějí toto dědictví opatrovat. Tyto instituce jsou otevřeny široké veřejnosti bez rozdílu. Mají přiblížit tematické okruhy týkající se židovské problematiky. Židovské instituce v Krakově se zároveň snaží zachovat odkaz soužití Židů a Poláků po několik století a ukázat, že spolu tvořili charakter tohoto města, který se dodnes zachoval v Kazimierzi. V Krakově převládá tento typ institucí. Pod tuto kategorii spadá katedra judaistiky, Festival židovské kultury, Centrum židovské kultury, Židovské muzeum Galicja a Schindlerova továrna.

Třetí kategorie slučuje instituce první a druhé kategorie, tzn. instituce jsou založeny a provozovány, jak Židy, tak Poláky, a cílová skupina je židovská a sekundárně až široká veřejnost. Kategorie zahrnuje Centrum židovské komunity.

Následující podkapitoly se budou věnovat výše uvedeným židovským institucím. Bude představena jejich základní charakteristika a cíle, historie vzniku, vnitřní organizace, program a plánované změny. Obrázky židovských institucí jsou v Příloze č. 3: Obrázky židovských institucí.

3.1 Židovské sdružení Czulent⁵²

Židovské sdružení Czulent, zkráceně Czulent, je nejmenší avšak jedinou *stricte* židovskou institucí v Krakově. Není tolik významná pro Poláky a zahraniční turisty, má však velký význam pro židovskou společnost v Krakově. Spolu s Centrem židovské komunity se stará o židovství, o pochopení toho, co to obnáší být Židem, rozšiřuje židovskou kulturu a snaží se o její další rozvoj.

⁵² Czulent je tradiční židovský pokrm, něco na způsob guláše z masa, fazolí, cibule a ječmene nebo prosa.

Czulent sdružuje pouze mladé Židy, věřící v důležitost svého původu a mající zájem dozvědět se něco o své historii. Nevadí, že členové sdružení mají různé pohledy na svět a rozdílné zájmy. Pro některé z nich je důležitá židovská kultura, pro jiné víra, někteří dokonce na židovství hledí ryze světsky.⁵³ Hlavním cílem sdružení je tedy vytvořit prostředí, kde členové mohou definovat svou identitu, kde se mohou s někým ztotožnit a zároveň pochopit úděl, který je spojen s jejich původem. Členové pak připravují různé projekty, zabývající se židovskou problematikou, ale také otázkou polsko-židovských vztahů, organizují vzdělávací programy, přednášky a filmová setkání pro Židy i širší nežidovskou veřejnost.⁵⁴

3.1.1 Historie

Czulent vznikl z iniciativy Daniely Malec, ta se poté stala jeho první ředitelkou. V letech 2003 až 2008 pracovala mimo jiné pro American Jewish Joint Distribution Committee.

Důvodem založení bylo vytvoření místa pro lidi, kteří se relativně pozdě dozvěděli, že mají židovské kořeny. Czulent měl být místem, kde by se tyto lidé mohli setkávat s někým, kdo má stejné zkušenosti, kde by mohli o svém původu hovořit a nalézt svou identitu.

Od samého počátku svého fungování připravují členové několik akcí a projektů, které se během let mění. Literární spolek a filmová promítání probíhají po celou dobu existence Czulentu. Další projekty vznikly postupem času a jejich nabídka je obměňována.⁵⁵

3.1.2 Vnitřní organizace

Současnou ředitelkou Czulentu je Anna Makówka-Kwapiszewicz. Stejně jako další členové, podílející se na chodu Czulentu a na organizování projektů a kulturních akcí, není nijak finančně odměňována. Členy Czulentu jsou ti lidé, kteří chtějí lépe poznat sami sebe, a projekty připravují, aby i širší nežidovskou veřejnost seznamovali s židovskou kulturou a historií.⁵⁶

⁵³ O stowarzyszeniu. In: *Czulent stowarzyszenie żydowskie*, [online], [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.czulent.pl/stowarzyszenie](http://www.czulent.pl/stowarzyszenie)

⁵⁴ Podle ústavy: *Prawo o stowarzyszeniach*. 7. 5. 1989.

⁵⁵ Z emailové komunikace s Olgou Danek ze dne 2. 8. 2012.

⁵⁶ Rozhovor s Olgou Danek, 20. 1. 2012.

Czulent založil vlastní knihovnu přístupnou pro širokou veřejnost. Po založení Centra židovské komunity byla však kvůli nedostatku prostoru přenesena do budovy Centra židovské komunity.⁵⁷

3.1.3 Projekty

Členové připravují nebo se podílejí na řadě projektů, díky kterým se nejen Židé, ale hlavně Poláci mohou dozvědět fakta o historii Židů, o jejich kultuře, současné situaci a postavení. Cílem je, aby si lidé uvědomili, že Židé byli nedílnou součástí polské společnosti a že i nyní, ačkoliv v mnohem menší míře, jsou v ní stále přítomní.

Od roku 2006 organizují členové Czulentu vzdělávací program pro žáky polských středních škol. Mají připravené přednášky o judaizmu, židovské kultuře, historii i jazyku a o současné situaci Židů v Polsku. Své hodiny se snaží vést zajímavou formou, tak že žáky do programu zapojují pomocí her nebo skupinových úkolů. Cílem tohoto programu je, aby si z toho žáci, co nejvíce zapamatovali a hlavně, aby o dané problematice sami přemýšleli, aby pochopili, že se jich to týká.

Velmi důležitým tématem projektů je otázka žen, jejich důležitost, postavení ve společnosti a zásluhy. Ve spolupráci s nadací Przerzeń Kobiet⁵⁸ Czulent připravil dva projekty na toto téma. Prvním byl v roce 2008 projekt „Polky, Židovky – Krakovské emancipantky. Historie současnost za rovnost a různorodost“ (Polki, Żydówki – Krakowskie emancypantki. Historia i współczesność dla równości i różnorodności). V rámci projektu uspořádali řadu přednášek o postavení žen - Polek a Židovek, od 18. do 20. století, o snahách se emancipovat a zapojit se tak do dění ve společnosti. Dále četná setkání, promítání filmů, ale také výlety po Krakově ve stopách významných krakovských žen. Tento projekt byl ukončen v roce 2009. O rok později na něj navázal druhý s názvem „Krakovská stezka žen“ (Krakowski szlak kobiet), který se také snaží o zmapování přínosu krakovských žen pro společnost. Zároveň chtějí dokázat důležitost rovného postavení muže a ženy i v dnešní demokratické společnosti, neboť ne vždy tomu tak je.

V roce 2010 vydali pro nejmladší generaci sbírku pohádek *A Majse*. Kniha obsahuje pohádky z meziválečného období od významných židovských spisovatelů. Vedle originálu v jidiš byly texty přeloženy i do polštiny. Cílem tohoto projektu je, aby už malé děti poznaly tradice svého národa a zároveň rozeznaly, co je dobré a co zlé. Navíc díky dvojjazyčnému obsahu se mohou zdokonalovat jak v jidiš, tak polštině.

⁵⁷ Otwarcie Centra Społeczności Żydowskiej w Krakowie. *Nasza Gmina*, č. 5. 2008, s. 2.

⁵⁸ Nadace byla založena v roce 2006.

Další projekt „Mifgashim být Polin“ (Mifgashim be Polin) je určen Židům navštěvujícím Krakov. Pro skupiny žáků či studentů nejčastěji z Izraele a USA je připravena řada přednášek, filmů a výletů. Posluchačům je nastíněna historie Židů v Polsku a zároveň představena současná situace a problémy, se kterými se Židé potýkají.

Neméně důležitými jsou i literární spolek a filmová promítání. Na literárních setkáních se diskutuje o knihách od židovských autorů anebo o knihách zabývajících se židovskou problematikou. Často jsou přítomni i samotní autoři. Stejně tak se promítají filmy pouze o židovských tématech.⁵⁹

Členové Czulentu se účastní i konferencí zabývajících se židovskou problematikou.⁶⁰

3.2 Katedra judaistiky na Jagellonské univerzitě

Jednou z nejstarších institucí, zabývajících se židovskou problematikou a dále předávající své vědění, je Katedra judaistiky na Fakultě historie na Jagellonské univerzitě. Tato katedra je jedinou svého druhu v celém Polsku. Studenti bakalářského studia zde poznávají historii židovského národa od nejstarších dob až po 20. století, kdy je kladen důraz na vývoj v polských zemích, učí se o judaizmu a jeho postavení v Polsku, dále jsou seznámeni se základy biblické literatury, apokryfy a s židovskou filozofií. Nedílnou součástí výuky jsou lekce hebrejštiny, jidiš a židovské kultury. Na magisterských studiích pokračují studenti v hodinách hebrejštiny a jidiš a v hodinách historie Židů ve 20. století. Nad rámec bakalářského programu se seznamují s problematikou antisemitismu, holocaustu či historií krakovských Židů od středověku až do současnosti.⁶¹ Katedra nabízí i večerní nebo víkendové postgraduální studium.

Vedle výuky se vyučující zabývají vědeckou činností, mezi jejíž hlavní úkoly patří shromažďování poznatků o židovské historii a kultuře a jejich následné publikování. Zároveň polsko-židovské rozhovory na téma nedávné historie. V neposlední řadě pak studie antisemitismu a holocaustu. Z iniciativy studentů vznikla na katedře řada studentských organizací a je vydáván časopis *Scripta Judaica Cracoviensia*, kde jsou publikovány články, recenze a rozhovory na téma židovské historie, jazyka a kultury od nejstarších dob po současnost.⁶²

⁵⁹ Projekty. In: *Czulent stowarzyszenie żydowskie*, [online], [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.czulent.pl/projekty](http://www.czulent.pl/projekty).

⁶⁰ Rozhovor s Olgou Danek, 20. 1. 2012.

⁶¹ Podle studijního plánu oboru Historie z akademického roku 2011/2012.

⁶² Podstawowe informacje o Katedrze judaistyki. In: *Katedra judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [online],

3.2.1 Historie

V roce 1986 vznikl na základě jednání na konferenci „Autonomie Židů ve šlechtické republice“ (Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej Szlacheckiej) Mezifakultní ústav židovské historie a kultury v Polsku. Vedoucím ústavu byl Józef A. Gierowski.⁶³

Z Mezifakultního ústavu židovské historie a kultury v Polsku se v roce 2000 vyčlenila autonomní jednotka katedra judaistiky. Katedra navázala na Ústav židovské historie a kultury v Polsku a pomohla při organizaci dalších konferencí.⁶⁴ V roce 2004 s vědeckým setkáním v rámci dvoustého výročí nového židovského hřbitova v Krakově a o rok později se zasedáním „Na mapě vyhlazení. Krakov a Osvětim“(Na mapie zagłady. Kraków i Oświęcim). Kromě toho se jak pracovníci, tak i studenti zúčastňují mnoha polských i zahraničních konferencí.⁶⁵

V roce 2009 bylo z iniciativy pracovníků katedry judaistiky založeno Centrum pro studium židovské historie a kultury v Krakově, které rovněž sídlí v budově katedry na Kazimierzu. Vedoucí byla zvolena Edyta Gawron. Toto centrum vzniklo, aby byla lépe prozkoumána historie krakovských Židů a aby se nejen studenti, ale i obyvatelé Krakova o ní mohli něco dozvědět. V centru jsou pořádány přednášky přístupné pro veřejnost.⁶⁶

3.2.2 Vnitřní organizace

Katedra je rozdělena na následující tři ústavy Ústav židovské historie, Ústav židovské kultury a Ústav dějin judaizmu a židovské literatury. V každém z nich jsou seskupeni vyučující podle své oblasti zaměření.

Zaměstnanci

Vedoucím celé katedry je Edward Dąbrowa, který je zároveň vedoucím Ústavu dějin starověku. Specializuje se na historii Blízkého východu, Mezopotámie a Íránu od 4. století př. Kr. do 4. století po Kr. Z židovských dějin se specializuje na období druhého chrámu.

[cit. 21. 3. 2012]. Dostupné z www:

http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=552&menu_id=555&page=291&lang=pl.

⁶³ Józef A. Gierowski (*1922 – 2006) – polský historik, profesor a rektor Jagellonské Univerzity. Zajímal se o židovskou problematiku.

⁶⁴ CRADDY, LEVY, NOWAKOWSKI: *Poland*, op. cit., s. 106-107.

⁶⁵ Podstawowe informacje o Katedrze judaistyki. In: *Katedra judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [online], [cit. 21. 3. 2012]. Dostupné z www:

http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=552&menu_id=555&page=291&lang=pl.

⁶⁶ Podle reportáže z inaugurace Ośrodka Studiów nad Historią i Kulturą Żydów Krakowskich ze dne 1. 10. 2009.

Je členem Komise Filologie, Historie a kultury Židů v Polské Akademii Věd a rovněž Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences. Jeho nejznámějšími publikovanými knihami jsou *Hasmoneas and their State. A Study in History, Ideology and the Institutions* (Kraków 2010).

Vedoucím Ústavu židovské historie je Adam Kaźmierczyk. Zaměřuje se na moderní polskou historii (16.–18. století), na postavení Židů a na jejich proměnu. Mezi jeho publikace patří *Żydzi polscy 1648–1772. Źródła* (Kraków 2001) nebo *Sejmy a sejmiky szlacheckie wobec Żydów v II połowie XVII wieku* (Warszawa 1994).

Dalším členem je Edyta Gawron, zástupkyně vedoucího katedry judaistiky a vedoucí Centra pro studium židovské historie a kultury v Krakově. Specializuje se na osudy polských Židů ve 20. století, holocaust a následný život Židů v diaspoře a na vývoj současného Izraele. Je autorkou knihy *Vlatsheve. Żydzi we Włoszczowie w latach 1867–1942* (Włoszczowa 2000) a několika dalších článků.

Třetím vyučujícím tohoto ústavu je Jacek Krupa. Věnuje se osudu Židů v Polsku v 19. století, dále pak všeobecným dějinám Polska a dalších zemí v 18. a 19. století. Jeho nejznámější knihou je *Żydzi w Rzeczpospolitej w czasach Augusta II (1697–1733)* (Kraków 2009).

Andrzej Link-Lenczowski, poslední ze čtyř zástupců Ústavu židovské historie, se rovněž zajímá o moderní historii Židů v 19. století, nejvíce pak o jejich osud v Anglii. Je autorem několika článků a menších publikací.

V čele Ústavu židovské kultury stojí Leszek Hondó. Zabývá se židovskou kulturou, nejvíce židovskými hřbitovy v Polsku a je autorem například těchto knih *Stary Żydowski Cmentarz w Krakowie* (Kraków 1999) nebo *Żydowski cmentarz w Tarnowie* (Kraków 2001). Dále se zabývá počátky sionismu.

Jeho spolupracovníkem ve stejném ústavu je Stefan Gaśiorowski, který vedle toho, že se věnuje moderní židovské historii v Polsku, tak se rovněž zajímá o osudy a kulturu Karaimů v Litvě nebo ruskými a polskými pozemky. Napsal řadu článků a knih, mimo jiné i *Chrześcijanie i Żydzi w Żólkwi w XVII i XVIII wieku* (Kraków 2001).

Przemysław Dec provádí výzkum v hebrejštině, řečtině, sýrijštině anebo akadiánském jazyce a zkoumá rabínskou literaturu a hebrejské epigramy. Je například autorem slovníku *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego testamentu* (Warszawa 2008).

Posledním členem Ústavu židovské kultury je Anna Jakimyszyn, autorka knihy *Żydzi krakowscy w dobie Rzeczypospolitej Krakowskiej. Status prawny. Przeobrażenia gminy*.

Systém edukacyjny (Kraków 2008) a několika dalších článků. Specializuje se na historii a kulturu polských Židů v 16.–19. století, přičemž se zaměřuje především na krakovské Židy.

Třetí část, tedy Ústav dějin judaizmu a židovské literatury, vede Michał Galas. Zajímá se o moderní judaismus a historii dědictví židovského náboženství. V současnosti se věnuje výzkumu progresivního judaizmu v Polsku. Jeho nejnovější knihou je *Rabin Markus Jastrow i jego wizja reformy judaizmu. Studium z dziejów w drugiej połowie XIX wieku* (Kraków 2007).

Maciej Tomal, bývalý vedoucí Herbrejských studií na Varšavské univerzitě a autor knihy *Język biblijny hebrajski* (Warszawa 2008), je specialistou na hebrejštinu a na židovskou literaturu. Dále se zabývá moderním judaizmem a dědictvím židovského náboženství v Polsku.

Posledním vyučujícím Ústavu dějin judaizmu a židovské kultury je Magdalena Ruta, autorka mnoha článků a knihy *Pomiędzy dwoma światami. O Kalmanie Segalu* (Kraków 2003). Věnuje se židovské literatuře a jejímu propojení s literaturou polskou. V současnosti zkoumá poválečnou židovskou literaturu.⁶⁷

Publikace vyučujících Katedry judaistiky

Pro lepší popis vědecké činnosti vyučujících katedry judaistiky byly autorkou vybrané a nastudované tři publikace. Jedná se o následující knihy: Jolanta Ambroszewicz-Jacobs, Leszek Hondó: *Dlaczego należy uczyć o Holokaucie* (Kraków 2005), Leszek Hondó: *Nowy cmentarz żydowski w Krakowie* (Kraków 2006) a Anna Jakimyszyn: *Statut krakowskiej gminy żydowskiej z roku 1595 i jego uzupełnienia* (Kraków 2005).

Tyto publikace se specializují každá na jinou oblast židovské problematiky nebo dědictví, jsou zpracované jinou formou a určeny pro různé skupiny čtenářů. Následující popis publikací má dokázat, že vyučující katedry judaistiky se zabývají širokým spektrem témat a snaží se co nejlépe prozkoumat židovskou problematiku.

První ze zmíněných publikací je soubor esejí, jejichž autory jsou historici, sociologové, etnolog, filozof, politolog, novinář či učitel. Někteří z nich vyučují na polských univerzitách nebo působí ve vědeckých ústavech. Eseje jsou doplněny o seznam internetových odkazů i s popisy zabývajícími se židovskou problematikou. Autoři odpovídají na otázku, proč by se mělo učit o holocaustu skrze přiblížení tohoto tématu čtenářům. Učení o holocaustu je nutné, protože se jedná o součást polských dějin a nelze tuto problematiku

⁶⁷ KRUSZNIIEWSKA, Jolanta: *Jagilelonian University in Krakow – Department of Jewish Studies*, akademický rok 2011/2012.

vynechávat. Zároveň Židé žili po staletí vedle Poláků, jejich kultury se mísily a spolu tvořili charakter polské společnosti. Druhá světová válka z velké části toto dědictví zničila, ale dnes nemůže být opomíjeno. Dalším důvodem je snaha předejít podobné situaci v budoucnu, neboť přestože holocaust nemůžeme s ničím jiným srovnávat, s podobnými zločiny proti lidskosti jsme se setkali například ve Rwandě nebo v bývalé Jugoslávii pouze několik desítek let zpátky. Tato publikace není určena pouze pro učitele, ale rovněž i pro žáky a studenty, kteří si po přečtení nejen doplní informace na téma holocaustu, ale hlavně pochopí, proč je důležité těmito informacemi disponovat.

Druhá publikace je průvodcem nového židovského hřbitova v Krakově. První kapitola se věnuje historii hřbitova. Další se zabývají náhrobky, jejich typy, symbolikou na nich zobrazených věcí či zvířat a nápisy. Poslední kapitola pak nejvýznamnějšími osobnostmi, které jsou zde pochovány. Kniha je doplněna mnoha obrázky a originálními texty v jidiš. Tato obsahově bohatá publikace je vhodná pro návštěvníky hřbitova, kterým pomůže se lépe na hřbitově orientovat, ale také pro čtenáře, kteří se zajímají o židovskou symboliku nebo o známé krakovské rabíny či chasidy.

Poslední ze zmíněných publikací obsahuje dochované právní předpisy statutu krakovské židovské obce. Kniha obsahuje jak text v jidiš, tak polský překlad Majera Bałabana. Texty zachycují povinnosti krakovských Židů žijících v Krakově i na území Kazimierze. Tímto statutem se krakovská náboženská obec řídila po celá další dvě století. Publikace je zajímavá a také přínosná pro osoby zabývající se vědeckou činností v oblasti židovské historie.

Studenti

Každý rok je na bakalářské studium přijato mezi 25 až 45 uchazeči a na magisterské mezi 20 až 30 uchazeči.⁶⁸

Na celé Jagellonské univerzitě vznikají studentské vědecké kroužky a jinak tomu není ani na katedře judaistiky, kde vědecký kroužek vznikl v roce 2001. Kroužek se zabývá etnickou a náboženskou tolerancí, kulturou a historií Židů po celém světě. V rámci Studentského vědeckého kroužku katedry judaistiky byla uskutečněna různá setkání s důležitými osobnostmi, jako například s Józefem A. Gierowskim, nebo s dalšími kroužky Jagellonské univerzity. Dále pak bylo zorganizováno několik výletů na důležitá židovská

⁶⁸ Z emailové komunikace s Jolantou Kruszniewskou ze dne 14. 5. 2012.

místa v Polsku, do Osvětimi, Kazimierze a na Ukrajinu. Kroužek má i svůj vlastní časopis *Słownik*, ve kterém jsou publikovány články, zprávy a eseje studentů katedry.⁶⁹

Mnoho studentů pracuje jako dobrovolníci v muzeu Galicja, Centru židovské komunity, Centru židovské kultury nebo pro Festival židovské kultury. Mají možnost tak využít své znalosti z hodin v praxi.⁷⁰

3.2.3 Připravované změny

Katedru judaistiky čekají od příštího školního roku dvě velké změny. První se týká jejího formálního statutu a druhá studia.

1. října 2012 se katedra judaistiky stane Institutem judaistiky. V souvislosti s tím bude otevřen nový obor – judaistika.⁷¹ Studijní program bude obsahovat hodiny jidiš, hebrejštiny, judaizmu, židovské historie, kultury i literatury, další přednášky se budou věnovat životu Židů v Polsku a v Krakově.⁷² Program oboru judaistika se tedy nebude nijak zvlášť lišit od stávajícího oboru historie se zaměřením na judaizmus.

Další změna se týká postgraduálních studií. Ve školním roce 2012/2013 se mohou studenti s ukončeným magisterským vzděláním, přičemž nezáleží na vystudovaném oboru, zapsat na dvousemestrální postgraduální studium: Židovský Krakov – Historie, Náboženství, Kultura, Dědictví (*Żydowski Krakow – Historia, Religia, Kultura, Dziedzictwo*). Kurs je určen pro každého, kdo se zajímá o židovskou problematiku, takže zejména pro doktorandy katedry judaistiky nebo třeba pro průvodce. Cílem je prohloubit vědění na téma krakovských Židů nebo získání základních vědomostí o židovské historii a kultuře.⁷³

3.3 Festival židovské kultury

Festival židovské kultury je jedinou z prezentovaných institucí s celosvětovou publicitou. Jedná se o rozsáhlou kulturní akci. Každoročně ji navštíví několik tisíc lidí⁷⁴ z Polska i ze zahraničí. Festival nabízí hudební koncerty, lekce židovských tanců, přednášky a diskuze, výstavy, setkání se známými židovskými osobnostmi, promítání filmů

⁶⁹ Podle právního dokumentu Studentského vědeckého kroužku Katedry judaistiky na Jagellonské univerzitě: *Statut Kola naukowego studentów Katedry judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 26. 10. 2001.

⁷⁰ Podle získaných informací z rozhovorů se zaměstnanci jednotlivých židovských institucí.

⁷¹ Rozhovor s Edytou Gawron, 9. 5. 2012.

⁷² Podle studijní plánu oboru judaistika pro akademický rok 2012/2013.

⁷³ *Żydowski Kraków – Studia podyplomowe*. In: *Katedra judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, [online], [cit. 1. 7. 2012]. Dostupné z [www](http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=16&action=news_show&news_id=556&lang=pl):

http://www.judaistyka.uj.edu.pl/index.php?option=16&action=news_show&news_id=556&lang=pl.

⁷⁴ V roce 2011 tuto akci navštívilo 25 000 lidí.

a dokumentů, hodiny vaření či hebrejštiny. Nechybí ani motlitby a sabatová večere.⁷⁵ Bohatý program je připraven pro všechny věkové kategorie.

Hlavním důvodem založení tohoto festivalu bylo uctění židovské tradice, která byla zničena, a ukázání židovského dědictví a současné kultury. Pořadatelé se nesnaží o rekonstruování minulosti, ale chtějí ji pouze představit a zaměřit se zejména na současnost a budoucnost židovské tvorby. Chtějí navrátit židovskou kulturu do Krakova,⁷⁶ která zde kdysi byla vedle polské velmi rozšířena.

3.3.1 Historie

První festival se uskutečnil již v roce 1988. Jeho tvůrci byli přátelé Janusz Makuch a Krzysztof Gierat. Chtěli ukázat, že židovská kultura přetrvala, že má několik podob a je opravdu bohatá.⁷⁷ V roce 1988 byl festival omezen pouze na Polsko a zahraniční návštěvníci byli náhodní turisté v té době pobývající v Krakově. Druhý ročník byl již mezinárodní akcí, neboť se rozšířila popularita festivalu. Navíc sami organizátoři se snažili o větší reklamu pro tuto akci.

Druhý festival se konal o dva roky později, tedy v roce 1990, třetí pak v roce 1992. Od roku 1994 se pro svůj velký úspěch koná festival každý rok. Zároveň program akce se od svého začátku velmi rozšířil. Zatímco na prvním ročníku festivalu bylo k zhlédnutí 60 různých představení, vystoupení či výstav, na 20. ročníku bylo dílčích akcí již 200.⁷⁸ Na 22. ročníku v roce 2012 bylo k vidění přibližně 140 různých akcí, které připravil Festival židovské kultury. Další 65 akcí bylo zorganizováno Centrem židovské komunity a Židovským muzeem Galicja. Několik výstav a setkání uspořádalo také Centrum židovské kultury.⁷⁹

Největším problémem bylo financování festivalů, hlavně ze začátku, kdy organizátoři neměli potřebné kontakty. Na prvních ročnících spolupracovali s Michaelem Lemmem, který dokázal získat dobré zahraniční sponzory. Jenže v roce 1990 se cesty Lemma a Makucha

⁷⁵ DYLEWSKI, Adam: *Śladami Żydów polskich*. Bielsko-Biala 2002, s. 206 – 207. (dále jen DYLEWSKI: *Śladami*).

⁷⁶ Festiwal. In: *Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jewishfestival.pl/festiwal,1,p,pl.html](http://www.jewishfestival.pl/festiwal,1,p,pl.html).

⁷⁷ DUCH-DYNGOSZ, Marta: Brzmienie życia: Wywiad z Januszem Makuchem. *Znak*, 2012, č. 685. (dále jen DUCH-DYNGOSZ: *Brzmienie życia*)

⁷⁸ DODZIUK, Anna: *Druga dusza: O dwudziestu Festiwalach Kultury Żydowskiej w Krakowie*. Warszawa 2011, s. 258. (dále jen DODZIUK: *Druga dusza*).

⁷⁹ Początek 22. Festiwalu Kultury Żydowskiej. *Onet wiadomości*, [online], [aktualizace 26. 6. 2012, cit. 26. 6. 2012]. Dostupné z [www: http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/krakow/poczatek-22-festiwalu-kultury-zydowskiej,1,5170922,wiadomosc.html](http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/krakow/poczatek-22-festiwalu-kultury-zydowskiej,1,5170922,wiadomosc.html).

s Gieratem rozešly kvůli rozdílným pohledům na program festivalu.⁸⁰ V roce 1995 bylo pro pomoc s přípravou festivalů, tedy i s obstaráváním financí, založeno Sdružení Festivalu židovské kultury.⁸¹

Na počátku 90. let se Gierat stal zástupcem primátora Krakova a své působení v organizaci festivalů omezil. Ještě však do roku 1998, tedy do 9. ročníku festivalu, působil jak Makuch, tak Gierat jako ředitelé. Pro Gierata byla tato kulturní akce pouze koníčkem, kdyžto pro Makucha byla a nadále je náplní života. Od 11. ročníku festivalu zůstal ve funkci ředitele pouze Makuch a podpora ze strany Gierata utichla.⁸² Makuch sestavil nový organizační tým a ve své činnosti pokračuje dále.

3.3.2 Vnitřní organizace

Ředitelem Festivalu židovské kultury, stejně tak Sdružení Festivalu židovské kultury, je Janusz Makuch. Ačkoliv je sdružení samostatnou právní jednotkou, tak bylo založeno pro pomoc při organizaci festivalů. Zaměstnanci Festivalu židovské kultury jsou rovněž zaměstnanci sdružení.⁸³ Celoročně zde pracuje pouze šest lidí a několik dobrovolníků. Několik měsíců před začátkem festivalu je k spolupráci přizváno více lidí, hlavně z řad dobrovolníků.⁸⁴

Sdružení Festivalu židovské kultury bylo založeno v roce 1995 Krzysztofem Gieratem. Cílem je nejen organizace festivalů, ale také rozšiřování židovské kultury, podpora polsko-židovského dialogu, snaha předcházet jakýmkoli náznakům antisemitismu a šovinismu, spolupráce se školami a pořádání promo akcí spisovatelů a dalších umělců zabývajících se židovskou problematikou.

Členství ve sdružení je volně přístupné a je jednou z cest jak Festival židovské kultury finančně či hmotně podporovat.⁸⁵

Úzce spjata s festivalem je kavárna Cheder Café sousedící se sídlem Festivalu židovské kultury. Od konce 19. století se v tomto místě nacházela židovská modlitebna. Od roku 2008 zde probíhají různá setkání a přednášky, ale teprve od roku 2009 je Cheder Café otevřena veřejnosti.

⁸⁰ DODZIUK: *Druga dusza*, op. cit., s. 86-91.

⁸¹ GEBERT, Konstanty, OLEJ-KOBUS, Anna, KOBUS, Krzysztof: *Polski ALEF-BET. Żydzi w Polsce i ich odrodzony świat*. Warszawa 2009, s. 67- 68. (dále jen GEBERT, OLEJ-KOBUS, KOBUS: *Polski ALEF-BET*).

⁸² DODZIUK: *Druga dusza*, op. cit., s. 101-102.

⁸³ Stowarzyszenie. In: *Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jewishfestival.pl/stowarzyszenie,3,p.pl.html](http://www.jewishfestival.pl/stowarzyszenie,3,p.pl.html).

⁸⁴ Z emailové komunikace s Robertem Gadkou ze dne 18. 7. 2012.

⁸⁵ Podle právního dokumentu o Sdružení Festivalu židovské kultury: *Statut stowarzyszenia. Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*. Kraków 1. 3. 2010.

Tuto kavárnu navštěvují jak cílení hosté, tak náhodní turisté. Největší počet přednášek a doprovodných akcí je pořádán v průběhu festivalu.⁸⁶ Návštěvníkům kavárny je k dispozici malá, avšak na díla bohatá knihovna.

3.3.3 Program

Samotný festival trvá pouze deset dní, ale přípravy začínají již deset měsíců před jeho zahájením. Je potřeba vytvořit zajímavý program, pozvat řadu hostů, tedy vystupujících, a připravit místa, kde se budou jednotlivé akce konat. Festival židovské kultury spolupracuje proto i s dalšími židovskými institucemi, nejčastěji s Centrem židovské komunity, Židovským muzeem Galicja a Centrem židovské kultury. Tyto instituce nejenže propůjčují své prostory pro různé přednášky či promítání filmů, ale sami se rovněž podílí na vytváření programu. Festival je pro ně příležitostí prezentovat se širšímu publiku než během zbylé části roku.

Festival začíná každoročně v pátek, přičemž oficiální zahájení připadá až na nedělní večer. Po proslovu ředitele Makucha a nejdůležitějších hostů celé akce, je na programu známý koncert nejatraktivnějších zpěváků festivalu. Od pondělí do pátku si návštěvníci mohou vybrat z celé řady vystoupení, přednášek, filmových projekcí, hodin židovských tanců nebo vaření. Každý večer probíhají dílčí koncerty a po půlnoci je k dispozici klubová hudba k tanci nebo jazz.⁸⁷ V sobotu, která je dnem odpočinku a modliteb pro Židy, dochází k utlumení festivalu.⁸⁸ Probíhají přípravy na sabatovou večeři a přednášky v tento den jsou věnovány minulosti a vzpomínkám na předky. Večer se koná nejdůležitější akce celého festivalu – koncert „Šalom na Široké“ (Szalom na Szerokiej). Sejdou se zde tisíce lidí, aby si poslechly největší hvězdy židovské kultury a aby si zatancovaly. V neděli je na programu několik přednášek a večer závěrečný koncert celého festivalu v synagoze Tempel.⁸⁹

Veškeré akce programu se soustřeďují do Kazimierze, do místních institucí, synagog a bývalých modlitebních prostor. Toto vyvolává i negativní ohlasy na Festival židovské kultury. Je to považováno zneuctění kulturního židovského odkazu a festival je nazýván „tancováním na hřbitově.“ Makuch a Gierat ze začátku pečlivě zvažovali lokalitu festivalu. Nakonec se rozhodli pro Kazimierz.⁹⁰ Nikde jinde by nebyl prožitek z židovské hudby tak silný jako v místě, kde Židé po staletí žili a kde je nadále z okolí cítit jejich přítomnost.

⁸⁶ Cheder Café. In: *Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jewishfestival.pl/cheder,2,p,pl.html](http://www.jewishfestival.pl/cheder,2,p,pl.html).

⁸⁷ Program 22. ročníku Festivalu židovské kultury.

⁸⁸ GEBERT, OLEJ-KOBUS, KOBUS: *Polski ALEF-BET*, op. cit., s. 46.

⁸⁹ Program 22. ročníku Festivalu židovské kultury.

⁹⁰ DODZIUK: *Druga dusza*, op. cit., s. 156-159.

Účinkujícími na Festivalu židovské kultury jsou převážně Židé. Je to také cíl organizátorů, kteří chtějí, aby židovskou kulturu předváděli právě Židé.⁹¹ Z celého světa se sjíždí významní zpěváci, hudební i taneční skupiny a řada dalších známých osobností, se kterými mají návštěvníci možnost se setkat během vybraných přednášek.⁹²

3.4 Centrum židovské kultury

Centrum židovské kultury je provozováno pod záštitou Nadace Judaica. Myšlenka založení jedné z nejstarších institucí se objevila na konci 80. let v době, kdy bylo zřejmé, že v Polsku a dalších zemích dojde k nastolení demokratického režimu a tak budou vytvořeny ideální podmínky pro vznik centra na ochranu židovských památek zejména v Kazimierzi.⁹³ S nápadem přišel Józef A. Gierowski, který měl zároveň velkou zásluhu na založení o pár let dříve Mezifakultního ústavu židovské historie a kultury v Polsku na Jagellonské univerzitě.

Po počátečních problémech s financováním projektu byla nakonec otevřena instituce, jejíž hlavním cílem od samého začátku je chránit židovskou památku, seznamovat lidi s židovskou historií a starší i současnou kulturou a vytvořit přívětivé podmínky pro polsko-židovské dialogy během různých seminářů či konferencí.⁹⁴

Centrum židovské kultury se každý rok podílí na přípravě části programu Festivalu židovské kultury, celoročně spolupracuje s Židovským muzeem Galicja a Centrem židovské komunity.

3.4.1 Historie

Od druhé poloviny 80. let fungoval na Jagellonské univerzitě Mezifakultní ústav židovské historie a kultury v Polsku, jehož ředitelem byl Józef A. Gierowski. Podle něj byl ale tento ústav nedostačující, a tak se zrodil nápad o vytvoření centra, které by se staralo o židovskou kulturu a památky v Kazimierzi. Tento nápad si okamžitě získal řadu příznivců, mezi nimi byl i současný ředitel Centra židovské kultury Joachim Russek. Dokonce vybrali již budovu, kde by nová instituce měla sídlit. Byl jím modlitební dům z konce 19. století nacházející se v centru Kazimierze. Během druhé světové války a po ní byl využíván

⁹¹ DUCH-DYNGOSZ: Brzmienie życia, op. cit.

⁹² DYLEWSKI: *Śladami*, op. cit., s. 206.

⁹³ Cele i założenia. In: *Fundacja Judaica – Centrum kultury żydowskiej*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=cele_zalozenia](http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=cele_zalozenia).

⁹⁴ TARGOŃ, Joanna: 15 lat na Kazimierzu. *Gazeta Wyborcza*, 4. 10. 2008. (dále jen TARGOŃ: 15 lat na Kazimierzu).

k různým účelům, nikoli však k náboženským. Z tohoto důvodu byl na konci 80. let velmi zničen.

Začátky nebyly lehké. K realizaci projektu chyběly finance, a tak jeho autoři z počátku nedoufali v jeho naplnění. Na americkém kongresu byl odsouhlasen návrh na pomoc Polsku. Do Polska byly posílány přebytky potravin a peníze z jejich prodeje byly investovány do různých projektů, a tedy i na opravu modlitebního domu, kde mělo sídlit Centrum židovské kultury. Zbylé potřebné finance poskytl městský úřad Krakova a několik polských nadací. Rekonstrukce trvala celé čtyři roky, od roku 1989 do roku 1993.

Již během přestavby byla v roce 1991 založena nadace, tedy Nadace Judaica, a o dva roky později pod její záštitou i Centrum židovské kultury. Nové centrum po otevření bojovalo s téměř nulovou návštěvností. Lidé se domnívali, že bylo otevřeno pouze pro Židy. Ale i s tím si nakonec ředitel instituce, Joachim Russek, poradil a Centru židovské kultury začala vzrůstat návštěvnost.⁹⁵

Mezi hlavní cíle instituce patří ochrana židovských památek v Kazimierzi, zachování vzpomínek na tisíciletou přítomnost Židů v Polsku a vytváření prostředí a podmínek pro polsko-židovské dialogy. Dále pak prezentování židovské kultury zejména mladé generaci.⁹⁶

3.4.2 Vnitřní organizace

Současným ředitelem Centra židovské kultury a Nadace Judaica je Joachim Russek. Stará se o celkový chod instituce a o všechny záležitosti ohledně programu. Pomáhají mu jeden až dva dobrovolníci.⁹⁷

V budově, kde instituce sídlí, se nachází kavárna Sára. Navštívit ji mohou nejen návštěvníci Centra židovské kultury, ale i náhodní kolemjdoucí či cílení hosté. Dále se zde nachází antikvariát Na Kazimierzu, ve kterém jsou umístěné knihy o židovské historii a kultuře, staré noviny, pohlednice z meziválečného období, porcelán, výrobky ze skla či kovu a kusy nábytku.

3.4.3 Program

Veškerý program je adresován jak Židům, tak návštěvníkům nežidovského původu z tuzemska či zahraničí. Centrum židovské kultury připravuje přednášky, setkání, výstavy, koncerty, promítání filmů, konference a vzdělávací semináře. Zatímco tématem přednášek

⁹⁵ TARGOŃ: 15 lat na Kazimierzu, op. cit.

⁹⁶ Cele i założenia. In: *Fundacja Judaica – Centrum kultury żydowskiej*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=cele_zalozenia](http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=cele_zalozenia).

⁹⁷ Rozhovor s Joachimem Russkem, 11. 11. 2011.

a setkání je vždy židovská historie, kultura či literatura, na výstavě mohou návštěvníci shlédnout i díla nežidovských umělců. Centrum židovské kultury se snaží pomoci těmto zejména mladým jak polským, tak zahraničním tvůrcům se prosadit. Stejně tak zde koncertují i zahraniční hudební skupiny nežidovského původu.⁹⁸

Zajímavým bodem programu je každoroční cyklus „Bajit Chadasz“, tedy setkání s židovskou kulturou. Centrum židovské kultury jej pořádá již od roku 1996 a pokaždé je věnován významné židovské osobnosti nebo nějakému všeobecně známému tématu. V jeho rámci jsou opět pořádány setkání, přednášky i koncerty.⁹⁹

Pravidelně každý rok v květnu organizuje Centrum židovské kultury „7 dní Felixe Mendelssohna“ (VII dni Feliksa Mendelssohna).¹⁰⁰ Jedná se o několik koncertů vážné hudby, kdy vystupují jak domácí, tak zahraniční umělci.¹⁰¹

Speciální program je připravován během každých letních prázdnin pro polské i zahraniční studenty. Je připravena série seminářů, která má studentům přiblížit život Židů na polském území a jejich vztahy s Poláky.¹⁰²

Centrum židovské kultury rovněž prezentuje a pořádá promo akce pro nové knihy zabývající se židovskou tematikou. Vždy proběhne setkání s autorem, který představí své dílo a následuje otevřená diskuze.¹⁰³ Některé knihy nebo sbírky esejů vydává dokonce samotná Nadace Judaica. Tyto tituly jsou později k zakoupení na místě v Centru židovské kultury.¹⁰⁴

3.5 Židovské muzeum Galicja

Židovské muzeum Galicja, zkráceně Galicja, je další institucí, mající velkou zásluhu na obnovení židovského odkazu nejen v Kazimierzi, ale i v celé oblasti Haliče. Muzeum vzniklo pro zachování památky na oběti Holocaustu. Mezi jeho hlavní cíle patří vzdělávání, ochrana historie a kultury Židů a rozvoj polsko-židovských vztahů.¹⁰⁵

⁹⁸ Działalność. In: *Fundacja Judaica – Centrum kultury żydowskiej*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z www: http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=dzialalnosc.

⁹⁹ Podle programu akce „Bajit Chadasz“ z října 2011.

¹⁰⁰ Felix Mendelssohn (*1809 - +1847) – německý hudební skladatel.

¹⁰¹ Podle programů „VII dni Feliksa Mendelssohna“ z let 2011 až 2012.

¹⁰² Rozhovor s Joachimem Russkem, 11. 5. 2011.

¹⁰³ Spotkania autorskie, promocje książek. In: *Fundacja Judaica – Centrum kultury żydowskiej*, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z www:

http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=dz_spotkania.

¹⁰⁴ Rozhovor s Joachimem Russkem, 11. 5. 2011.

¹⁰⁵ CRADDY, LEVY, NOWAKOWSKI: *Poland*, op. cit., s. 148.

Galicja návštěvníkům nabízí stálou expozici „Po stopách paměti“ (Śladami pamięci) a krátkodobé výstavy. Svoje exponáty zapůjčuje dalším polským i světovým institucím, nejčastěji americkým univerzitám. Dále připravuje vzdělávací programy jak pro děti, tak dospělé, pořádá tematické přednášky, konference, výlety a koncerty. Spolupracuje s dalšími institucemi, s Centrem židovské komunity, Festivalem židovské kultury nebo s Centrem židovské kultury. Muzeum navštěvují tuzemští i zahraniční turisté židovského i nežidovského původu.¹⁰⁶

3.5.1 Historie

Ačkoliv bylo Židovské muzeum Galicja formálně otevřeno až 17. května 2004, jeho vznik sahá již do 90. let 20. století. Tehdy se setkali Chris Schwarz a Jonathan Webber, oba byli židovskou problematikou fascinováni. Chris Schwarz byl britským fotografem, který se zabýval zejména sociálními problémy. Do Polska poprvé přijel v roce 1981 fotografovat působení Solidarity. Poté se vrátil až po pádu Železné opony se zájmem o židovskou historii. Jonathan Webber, britský antropolog, projížděl polská města a shromažďoval poznatky o židovské minulosti. Cílem jeho práce mělo být vydání publikace pod názvem *Po stopách paměti: Ruiny židovské civilizace v polské Haliči* (Ślady Pamięci: Ruiny żydowskiej cywilizacji w polskiej Galicji).¹⁰⁷

Webber při hledání fotografa, který by doplnil jeho knihu o fotografie, se seznámil v roce 1993 s Chrisem Schwarzem. Každý z nich měl ale jiné tempo a styl práce. V roce 2002 měl Schwarz již přes 900 fotografií, ale souhrnné album nevyšlo. Tehdy se rozhodl pro vystavení některých fotografií, aby je zveřejnil ještě před svou smrtí, neboť zjistil, že má rakovinu. Po domluvě s Webberem, museli sehnat finanční prostředky a doladit fotografie Schwaze s komentáři Webbera. V prosinci 2003 připravili nejenom výstavu, ale založili i Židovské muzeum Galicja, pro veřejnost otevřeno až v květnu 2004.¹⁰⁸

Prvním ředitelem Galicje byl tedy jeho iniciátor Chris Schwarz. Soustředil se hlavně na stálou expozici, která v té době měla větší množství exponátů než dnes. Teprve až ke konci jeho života, byla výstava zmenšena a začaly se připravovat i krátkodobé výstavy. Po Schwarzově smrti, v červenci 2007 podlehl rakovině, funkci ředitele převzala Katherine

¹⁰⁶ O nas. In: *Żydowskie muzeum Galicka*. [online], [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.galiciajewishmuseum.org/o-nas.html](http://www.galiciajewishmuseum.org/o-nas.html).

¹⁰⁷ Publikace nebyla nikdy vydána.

¹⁰⁸ Historia muzeum. In: *Żydowskie muzeum Galicja*. [online], [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.galiciajewishmuseum.org/historia-muzeum.html](http://www.galiciajewishmuseum.org/historia-muzeum.html).

Craddy. Zastávala ji až do listopadu 2010, kdy zrezignovala a vrátila se do Velké Británie. Craddy se zasloužila o velký rozvoj v oblasti vzdělání.¹⁰⁹

Již od samého začátku je o Židovské muzeum Galicja velký zájem, který neustále roste.¹¹⁰

3.5.2 Vnitřní organizace

Od roku 2010 je ředitelem Jakub Nowakowski, absolvent katedry judaistiky. Jonathan Webber stále působí v představenstvu muzea, společně s Edytou Gawron, která je mimo jiné zástupkyní ředitele katedry judaistiky a vedoucí Centra pro studium židovské historie a kultury v Krakově.¹¹¹

V muzeu pracuje okolo dvaceti zaměstnanců. Mají na starosti oddělení administrace, financí, vzdělání, výstav nebo PR. Jedná se většinou o mladé lidi, kteří vystudovali katedru judaistiky. Vedle zaměstnanců je zde několik praktikantů, opět většinou z katedry judaistiky nebo z Historické fakulty Jagellonské univerzity. Praktikanti zde absolvují bezplatné praxe, přičemž nejcennější jsou nabyté zkušenosti.¹¹²

3.5.3 Program

Výstavy

Stálá výstava „Po stopách paměti“ (Śladami pamięci) ukazuje pouze část židovského dědictví, které se v Haliči zachovalo. Je rozdělena do pěti sekcí: Svědectví ruin (Świadectwo ruin), Židovská kultura, jaká kdysi bývala (Żydowska kultura, jaką niegdyś była), Holocaust. Místa vyhlazení (Holokaust. Miejsca zagłady), Jak se pamatují dějiny (Jak zapamiętywana jest przeszłość) a Lidé tvořící paměti (Ludzie tworzący pamięć).

Již od roku 2006 doplňuje stálou expozici i řada krátkodobých. Jako krátkodobé jsou pořádány výstavy o historii Židů, jejich kultuře a významných židovských osobnostech.¹¹³ Jako jedna z posledních byla k vidění krátkodobá výstava pod názvem „Polsko a Palestina: dvě země a dvě nebe“ (Polska i Palestyna: dwie ziemie i dwa nieba), zachycující portréty krakovských Židů ve 30. letech.¹¹⁴ Nejnovější výstava bude uvedena na přelomu srpna a září roku 2012.¹¹⁵

¹⁰⁹ Rozhovor s Jakubem Nowakowským, 22. 11. 2011.

¹¹⁰ Rozhovor s Jakubem Nowakowským, 22. 11. 2011.

¹¹¹ Rozhovor s Annou Wencel, 22. 11. 2011.

¹¹² Rozhovor s Annou Wencel, 24. 1. 2012.

¹¹³ CRADDY, LEVY, NOWAKOWSKI: *Poland*, op. cit., s. 148 – 150.

¹¹⁴ Programy Židovského muzea Galicja z let 2010–2012.

¹¹⁵ Z emailové komunikace s Tomaszem Strugem ze dne 18. 7. 2012.

Vzdělání

Galicja nechce pouze lidem připomínat těžký osud haličských Židů, ale snaží se i o přiblížení židovské kultury obyčejným lidem, o představení historie zajímavým způsobem. Proto je na vzdělání kladen největší důraz. Vzdělávací programy cílí na všechny věkové skupiny.

V letech 2004 až 2006 zde byl vyučován jidiš a hebrejščina. Pro nedostatečný zájem byla ale výuka zrušena a od roku 2008 úplně vyškrtuta z programu muzea, neboť od té doby se zájemci mohou těmto jazykům učit v Centru židovské komunity.¹¹⁶

V rámci vzdělání jsou uskutečňovány i mezinárodní výměny s izraelskými studenty nebo setkání mládeže. Galicja přitom spolupracuje nejčastěji s vyučujícími z katedry judaistiky¹¹⁷ nebo se na projektech podílí Studentský vědecký kroužek katedry judaistiky.¹¹⁸ Galicja tak dává těmto studentům možnost, představit svou práci širšímu obecenstvu.

Pro nejmladší a jejich rodiče je vždy první neděle v měsíci uspořádána „Rodinná neděle“ (Rodzinna niedziela). Jedná se o nejrůznější výlety po Kazimierzi nebo koncerty. Od roku 2009 se pořádá „Sobotní ráno se židovskou kulturou“ (Sobotnie poranki z kulturą żydowską) vždy dvakrát v měsíci. Galicja připravuje i speciální program na jarní a letní prázdniny.¹¹⁹

Kulturní program

Každodenně muzeum do svého programu zahrnuje jednorázové akce. Vedle výstav a vzdělávacích programů jsou to koncerty, přednášky, besedy a setkání. Nesmíme opomenout ani konference, na kterých se částečně podílí anebo pouze pro ně propůjčuje své prostory.¹²⁰ V Galicji jsou pořádány promo akce promující různé knihy zabývající se židovskou problematikou. Galicja samo vydává pouze mapy nebo turistické brožury o Kazimierzi.¹²¹

¹¹⁶ Rozhovor s Annou Wenzel, 24. 1. 2012.

¹¹⁷ Například v rámci této spolupráce byl uspořádán v roce 2007 cyklus „Vstup do judaizmu“ (Wstęp do judaizmu) a v 2009 soubor přednášek „Mordechaj Gebirtig – básník“ (Mordechaj Gebirtig – Poeta). O dva roky později byl zorganizován filmový klub na téma „Židovské motivy v americkém filmu“ (Motywy żydowskie w filmie amerykańskim) a přednášky „Teorie o spiknutí“ (Teorie spiskowe). Čerpáno z Programu vzdělání Židovského muzea Galicja.

¹¹⁸ Rozhovor s Annou Wenzel, 24. 1. 2012.

¹¹⁹ Programy dla dzieci i rodziców. In: *Żydowskie muzeum Galicja*. [online], [cit. 9. 5. 2012]. Dostupné z [www: http://www.galicjajewishmuseum.org/programy-dla-dzieci-i-rodzicow.html](http://www.galicjajewishmuseum.org/programy-dla-dzieci-i-rodzicow.html).

¹²⁰ Podle programů Židovského muzea Galicja z let 2010–2012.

¹²¹ Rozhovor s Annou Wenzel, 8. 5. 2012.

3.5.4 Připravované změny

V srpnu nahradí stávající krátkodobou výstavu nová s názvem „Na druhé straně Tóry“ (Po drugiej stronie Tory). Vystaveny budou dva portréty, nacisty Alfreda Mayera a jeho ženy Hedviky. Malby jsou umístěny na zadní straně svitků Tóry. Jedná se o kontroverzní téma, protože židovská komunita nesouhlasí, aby byly tyto portréty v muzeu Galicja vystaveny. Krakovští rabíni ale s výstavou souhlasili. Dále bude výstava obsahovat několik textů dokumentujících situaci Židů za druhé světové války. Nejzajímavější na výstavě bude audiovizuální efekt. Kolem portrétů budou nainstalovány světelné kužely, a když do nich návštěvník vstoupí, automaticky se spustí zvukový záznam vyprávějící krátké příběhy o osudech Židů.¹²²

Změny proběhnou i v oblasti vzdělání, neboť muzeum musí reagovat na ohlasy a potřeby svých návštěvníků. Například polská verze vzdělávacího programu je až příliš rozsáhlá a studenti a dospělí si vybírají pouze jen některé body. Bude proto sestaven nový program vzdělání, zaměřující se na dosud nejoblíbenější témata, jakými jsou: judaismus, antisemitismus, historie Židů od středověku do současnosti, krakovské ghetto či lekce židovských tanců.¹²³

3.6 Schindlerova továrna

Schindlerova továrna je součástí Historického muzea města Krakov, i tak je v textu práce pro svou důležitost rozebírána jako samostatná židovská instituce. Schindlerova továrna a její stálá výstava vznikla z pověření primátora Krakova Jacka Majchrowského, který chtěl, aby na území bývalé továrny Oskara Schindlera byla umístěna stálá expozice. Vítězným návrhem bylo zachycení dění v Krakově a osudů jeho obyvatel, tedy Poláků, Židů, ale i jejich německých okupantů, v letech 1939 až 1945.¹²⁴ Hlavním cílem této instituce je přiblížit obyvatelům Krakova i zahraničním návštěvníkům situaci panující v Krakově v době druhé světové války, zároveň představit postavu Oskara Schindlera, důležitost továrny a osudy jeho zaměstnanců.

¹²² FRANCISCO, Jason: Koncepce výstavy „Na druhé straně Tóry“ (Po drugiej stronie Tory). Kraków 9. 5. 2012.

¹²³ Podle programu vzdělání Židovského muzea Galicja.

¹²⁴ BEDNAREK, Monika, MIŚTAL, Zuzana: *Otwarcie nowego oddziału Muzeum Historycznego Miasta Krakowa oraz wystawy stałej Kraków – czas okupacji 1939-1945. Podsumowanie i wnioski z realizacji projektu.* Kraków 2009, s. 1. (dále jen BEDNAREK, MIŚTAL: *Otwarcie*)

Nejdůležitějším bodem z programu Schindlerovy továrny je stálá výstava „Krakov – čas okupace 1939-1945“ (Kraków – czas okupacji 1939-1945), která spolu s dalšími dvěma výstavami tvoří soubornou expozici „Trasa paměti“ (Trasa pamięci). Součástí muzea je i krátkodobá výstava, která je měněna jednou za půl roku. Kromě toho instituce připravuje vzdělávací program pro děti základních a středních škol.¹²⁵

Osobnost Oskara Schindlera

Ačkoliv se stálá expozice zaměřuje hlavně na vývoj v Krakově během druhé světové války, návštěvníkům je představena i osobnost Oskara Schindlera, bývalého majitele továrny, v níž se instituce nachází. Je proto důležité přiblížit osudy tohoto výjimečného muže.

Oskar Schindler, narozený v roce 1908 v Svitavách, pocházel z německé rodiny. Až do vypuknutí druhé světové války žil v Československu. Vystudoval reálné gymnázium, a poté střídal různá zaměstnání. Pracoval v otcově firmě, jako obchodní zástupce, a dokonce si zřídil drůbeží farmu, kterou ale v důsledku ztrát opět zavřel. Jeho cílem bylo vždy dosažení co největšího zisku. V roce 1935 vstoupil do Sudetoněmecké strany¹²⁶ a od roku 1938 pracoval pro říšskou zpravodajskou službu abwehr.¹²⁷ Ve stejném roce vstoupil i do NSDAP.¹²⁸

Po vypuknutí druhé světové války a rychlém obsazení Polska se Oskar Schindler s vidinou zisku přestěhoval do Krakova. Již před válkou navázal kontakty s krakovskými Židy a nyní začal navazovat další. Díky židovským investorům se stal majitelem smaltové továrny. Ze začátku v továrně pracovalo přibližně 300 zaměstnanců, počet nakonec vzrostl až na 800 zaměstnanců, z toho 370 Židů, koncem roku 1942. Podmínky v Schindlerově továrně byly mnohem lepší než v jakékoli jiné továrně v Krakově. Pracovníci nebyli bití, nemuseli se bát nečekané smrti a dostávali větší porce jídla.¹²⁹

Na jaře 1943 bylo krakovské ghetto zlikvidováno a Židé, i ti, co pracovali pro Schindlera, byli odvedeni do nového koncentračního tábora v Płaszowě. Zatím se Schindlerova továrna rozrůstala. Každý den byli z Płaszowa přiváděni Židé, aby zde pracovali. Oskar Schindler v létě 1943 získal povolení pro stavbu pobočného tábora hned vedle smaltové továrny. Židé v tomto táboře žili až do podzimu 1944, kdy v důsledku blížení

¹²⁵ Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

¹²⁶ Strana byla založena v roce 1933.

¹²⁷ Je však možné, že pro ni pracoval již dříve. Čerpáno z: GRUNTOVÁ, Jitka: *Oskar Schindler: legenda a fakta*. Brno 1997, s. 12-13. (dále jen GRUNTOVÁ: *Oskar Schindler*).

¹²⁸ GRUNTOVÁ: *Oskar Schindler*, op. cit., s. 9-13.

¹²⁹ GRUNTOVÁ: *Oskar Schindler*, op. cit., s. 20-26.

se Rudé armády měl být zlikvidován. Svým zaměstnancům se Oskar Schindler snažil po celou dobu pomáhat a ulehčovat jim život v táboře.¹³⁰

V létě 1944 dostal Schindler příkaz k přestěhování své továrny do Sudet, do nového koncentračního tábora v Brněnci. Schindler se snažil i o přestěhování Židů pro něj pracujících. Sestavil jmenný seznam těch, kteří měli být do Brněnce převezeni. Tento seznam byl několikrát upravován hlavně vedoucím płaszowského tábora podle toho, co mu Židé za umístění na listinu nabídli. Schindler o tom zřejmě věděl a sám někdy něco také dostal. Přesný počet touto cestou zachráněných Židů není znám. Podle různých dochovaných seznamů jich bylo přibližně 800 mužů a 300 žen.¹³¹

Brněnec byl osvobozen v květnu 1945. Schindler jej opustil dříve spolu se svou manželkou a několika vězni, kteří mu měli dosvědčit jeho zásluhy. Po válce jeho jméno nefigurovalo na žádném seznamu válečných zločinců.

Po válce žil nejdříve v Německu, poté v Argentině a nakonec se přestěhoval do Izraele, kde žil z finančních darů od zachráněných Židů. V roce 1958 se opět vrátil do Německa, kde se znovu pokoušel úspěšně podnikat, ale nedařilo se mu. Zemřel v roce 1974 v Hildesheimu, ale pochován je na hoře Sijón v Jeruzalémě.¹³²

Získal řadu ocenění, mimo jiné i titul Spravedlivý mezi národy.¹³³ Do širšího povědomí se dostal díky filmu „Schindlerův seznam“.

3.6.1 Historie

V roce 2005 získalo město Krakov do vlastnictví bývalou továrnu Oskara Schindlera. O dva roky později primátor města Jacek Majchrowský pověřil Historické muzeum, aby připravilo koncepci nové výstavy, která by byla umístěna právě v této továrně. Objekt továrny byl rozdělen mezi Muzeum moderního umění a Historické muzeum města Krakov.

Vzniku muzea předcházela rekonstrukce administrativní budovy bývalé továrny Oskara Schindlera, provedla ji Správa městských budov. Celkem stála 9 milionů zlotých, velká část rekonstrukce byla financována z grantu Evropské unie.

Souběžně byla vytvořena skupina odpovědná za koncepci budoucí výstavy. Členkami byly mimo jiné i současná ředitelka Schindlerovy továrny Monika Bednarek a rovněž Edyta Gawron, zástupkyně vedoucího katedry judaistiky a členka představenstva muzea Galicja.

¹³⁰ GRUNTOVÁ: *Oskar Schindler*, op. cit., s. 30-33.

¹³¹ ROSZKO, Janusz: *Legenda o świętym Schindlerze*. Dziennik Polski, 13. 5. 1994.

¹³² GRUNTOVÁ: *Oskar Schindler*, op. cit., s. 129-148.

¹³³ Označuje lidi nežidovského původu, kteří pomáhali Židům zachránit se před holocaustem. Komise pro rozpoznávání spravedlivých byla založena v roce 1963. Čerpáno z: ROSZKO, Janusz: *Legenda o świętym Schindlerze*. Dziennik Polski, 13. 5. 1994.

Byla představena koncepce, podle které by nová výstava zachycovala období, s nímž je spojena, tedy dobu druhé světové války.

Na celém projektu se podílela řada lidí a firem. Kromě autorů celé výstavy dále pak grafici, malíři, filmaři nebo hudebníci. Byly připraveny různé krátké publikace a letáky pro zajištění publicity otevíranému muzeu. Původní termín zahájení nové výstavy byl nakonec o celý rok posunut. Důvodem byl nedostatek financí a problémy s nalezením odpovídajících projektantů.

Ještě před otevřením byla v srpnu 2009 zorganizována velká promo akce nového muzea. Cílem bylo upoutat pozornost obyvatel Krakova, aby výstavu navštívili. Cizinci si muzeum Schindlerova továrna spojovali s filmem „Schindlerův seznam“. 10. června bylo muzeum a s ním i výstava „Krakov – čas okupace 1939-1945“ (Kraków – czas okupacji 1939-1945), otevřeno. Celková realizace tohoto projektu stála 8,5 milionů zlotých, které Historickému muzeu darovalo město Krakov.¹³⁴

3.6.2 Vnitřní organizace

Schindlerova továrna je součástí Historického muzea města Krakov, ředitelem je tedy Michał Niezabitowski. Vedoucím a hlavním správcem této pobočky je Monika Bednarek. Podílela se na koncepci výstavy „Krakov – čas okupace 1939-1945“ (Kraków – czas okupacji 1939-1945), má na starosti krátkodobé výstavy a dohled nad provozem celého muzea. Zároveň je vedoucí i pobočky Historického muzea Ulice Pomorská (Ulica Pomorska) a Lékárna pod Orlem (Apteka pod Orłem).¹³⁵

V Schindlerově továrně dále pracuje 23 zaměstnanců. Čtyři z nich, jsou vystudovaní historici, zbylí zaměstnanci mají různé specializace, avšak všichni absolvovali studium na Jagellonské univerzitě.¹³⁶ Opět se jedná o mladý kolektiv zaměstnanců.

3.6.3 Program

Výstavy

Muzeum Schindlerova továrna je známo hlavně díky stálé výstavě „Krakov – čas okupace 1939-1945.“ Tato expozice zachycuje Krakov v politickém, společenském i kulturním kontextu v období druhé světové války, ukazuje životní cesty Židů, Poláků a rovněž německých okupantů. V pozadí celé výstavy jsou návštěvníci seznámeni s životem

¹³⁴ BEDNAREK, MIŚTAL: *Otwarcie*, op. cit., s. 1-3.

¹³⁵ Fabryka Schindlera. In: *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa*, [online], [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://mhk.pl/oddzialy/fabrika_schindlera/](http://mhk.pl/oddzialy/fabrika_schindlera/).

¹³⁶ Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

Oskara Schindlera, s důležitostí jeho továrny a osudy zaměstnanců. Právě tato osobnost a její skutky lákají na výstavu nejvíce návštěvníků.¹³⁷

Výstava je koncipována chronologicky od předválečné doby až do 18. ledna 1945, kdy do Krakova vstoupila Rudá armáda.¹³⁸ S postupem času jak se stupňovala krutost Němců vůči obyvatelům Krakova, zejména pak vůči Židům, působí i výstava mnohem drsněji.

Nejdůležitějším prvkem celé výstavy jsou fotografie zachycující budovy, skupiny lidí i jednotlivce. Novinové články, vyhlášky, dopisy, krátké filmy prezentující výpovědi zaměstnanců továrny Oskara Schindlera, dobové rekvizity, jako vlak, tank nebo oblečení, ale v neposlední řadě i světelné efekty, hudba a zvuky či zoufalé lidské hlasy, které jsou slyšet během prohlídky, vytváří věrohodný obraz tehdejší doby, krutosti a lidského utrpení.

Krátkodobé výstavy

Každý půl rok doplňuje stálou expozici jedna dočasná výstava, která je spjata s tématem hlavní výstavy. V současnosti se jedná o cyklus výstav „Lidé ze Schindlerova seznamu“ (Ludzie z listy Schindlera), přičemž každá expozice se věnuje jedné osobnosti. Od května 2012 je zaměřena na Józefa Baua.¹³⁹

Józef Bau nepracoval pro Oskara Schindlera, ale díky své ženě byl jedním ze zachráněných lidí. Po druhé světové válce se prosadil jako grafik a spisovatel, a to i v zahraničí. Jeho díla jsou představeny na aktuální výstavě. Osud Josefa Baua dokazuje, že ačkoliv lidé ze Schindlerova seznamu prožili peklo, dokázali znovu žít.¹⁴⁰

Vzdělání

Vzdělávací program je spíše doplňujícím bodem probíhajících výstav. Přednášky jsou určeny pro žáky základních a středních škol. Pracovníci muzea připravili šest stálých přednášek, rozvádějící témata výstav. Existuje možnost připravení zcela jiné přednášky, navrhované téma musí být oznámeno minimálně dva měsíce dopředu. Přednášky mohou probíhat v muzeu, ve škole ale také v terénu.¹⁴¹

Další formou vzdělání jsou občasná debaty pořádané Schindlerovou továrnou, které se rovněž věnují období okupace v letech 1939-1945. Nejlákavější a nejzábavnější formou je

¹³⁷ Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

¹³⁸ BEDNAREK, MIŚTAL: *Otwarcie*, op. cit., s. 5-8.

¹³⁹ Podle programu Schindlerovy továrny z května 2012.

¹⁴⁰ Wystawa „Ludzie z listy Schindlera – Józef Bau“. In: *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa*, [online], [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://mhk.pl/wystawy/pozycja_czasowe/1136](http://mhk.pl/wystawy/pozycja_czasowe/1136).

¹⁴¹ Oferta edukacyjna. In: *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa*, [online], [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://mhk.pl/oddzialy/fabrika_schindlera_oferta_educacyjna](http://mhk.pl/oddzialy/fabrika_schindlera_oferta_educacyjna).

návštěva muzea během muzejní noci, kdy si každý může prohlédnout výstavu zadarmo, shlédnout tematický film anebo divadelní hru.¹⁴²

3.6.4 Přípravované změny

V samotné Schindlerově továrně se aktuálně neplánují žádné výrazné změny.¹⁴³ Velké úpravy se dotknou související výstavy „Lékárna pod Orlem“ (Apteka pod Orlem), která bude od roku 2013 nahrazena novou expozicí ve spolupráci s Schindlerovou továrnou.

Nová výstava, vytvořená podle knihy¹⁴⁴ Tadeusze Pankiewicze,¹⁴⁵ je zaměřená na osobnost majitele a lidí, kteří byli s lékárnou spojeni, na jejich život během druhé světové války. Nedílnou součástí bude i otázka paměti a vzpomínek Poláků na události z let 1939-1945, proč je obyvatelé Krakova v poválečné době chtěli vymazat a zapomenout. Tyto a podobné otázky byly a jsou důležité pro polsko-židovské vztahy, a proto autoři tuto problematiku do výstavy začlenili.

V prostorách oddělení Lékárna pod Orlem (Apteka pod Orlem) bude vytvořen i přednáškový sál. Nový vzdělávací program se zaměří na otázky vyhlazení krakovských Židů a bude určen polským a zahraničním zájemců, hlavně pak obyvatelům Krakova. Cílem nové výstavy a vzdělávacího plánu je zvýšit zájem o Lékárnu pod Orlem (Aptekę pod Orlem), a představit ve větší míře otázku vyhlazení Židů v Krakově.¹⁴⁶

3.7 Centrum židovské komunity

Centrum židovské komunity, zkráceně JCC,¹⁴⁷ je vedle Schindlerovy továrny nejmladší židovskou institucí v Krakově. Bylo založeno hlavně proto, že Náboženské židovské obci chyběly prostory, kde by se její členové mohli scházet a trávit spolu více času mimo modliteb v synagoze. Hlavním iniciátorem byl princ Charles, který při návštěvě Krakova tuto prosbu vyslyšel a slíbil svou pomoc. Pro Centrum židovské komunity byla postavena, jako pro jedinou ze všech židovských institucí, úplně nová budova.

Tato instituce slouží v první řadě jako místo, kde se děti, mladí i starší lidé mohou scházet, popovídat si. Cílovými skupinami JCC jsou primárně Židé, dále pak obyvatelé

¹⁴² Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

¹⁴³ Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

¹⁴⁴ Tadeusz Pankiewicz *Apteka w getcie krakowskim* (Kraków 2006).

¹⁴⁵ Tadeusz Pankiewicz byl polský lékárník a majitel dřívější lékárny Pod Orlem (Pod Orlem).

¹⁴⁶ Brožura Historického muzea města Krakow „Apteka w getcie krakowskim – ambasada w krainie smierci.“

¹⁴⁷ Zkratka JCC vznikla z anglického názvu instituce Jewish Community Centre. V mluveném, často i psaném slově tento výraz převládá.

Krakova, tuzemští i zahraniční turisté. V budově se nachází knihovna, restaurace, internetová kavárna, konferenční místnosti, rehabilitační místnost a ordinace. Jejím cílem je především integrace krakovské židovské komunity a těch, kteří se zajímají o polskou židovskou společnost, dále pak realizace sociálních, kulturních a vzdělávacích programů. Akce jsou pořádány ve spolupráci s Židovským muzeem Galicja, Festivalem židovské kultury nebo Centrem židovské kultury.¹⁴⁸

3.7.1 Historie

V roce 2002 Krakov navštívil princ Charles. Během návštěvy se setkal s předsedou Náboženské židovské obce Tadeuszem Jakubowiczem a přislíbil mu podporu, protože ho Kazimierz zaujal. Podpora vyústila v roce 2006 ve stavbu budovy pro členy židovské obce, a tedy pro nové sídlo Centra židovské komunity. 29. dubna 2008 bylo nově vzniklé Centrum židovské komunity otevřeno.¹⁴⁹ Slavnosti se zúčastnil i princ Charles s manželkou, Nigel Layton, předseda World Jewish Relief, Yossi Erez, předseda American Joint Distribution Committee, Piotr Kadlcik, předseda Svazku náboženských židovských obcí v Polsku, Tadeusz Jakubowicz, předseda Náboženské židovské obce v Krakově, vrchní rabín Haliče Edgar Gluck a vrchní rabín Krakova Boaz Pash.¹⁵⁰

Budova JCC vznikla i ve spolupráci s American Jewish Joint Distribution Committee, World Jewish Relief a Náboženskou židovskou obcí Krakova. Nachází se vedle synagogy Tempel. Budova byla navržena tak, aby co nejvíce zapadla do architektury Kazimierze.¹⁵¹ Celková cena stavby vyšla přibližně na 10 milionů zlotých.¹⁵²

Přestože byla vyslyšena prosba Náboženské židovské obce Krakova a postavena budova pro setkání Židů nejrůznějších věkových kategorií, z počátku bylo pár desítek členů. Dnes má Centrum židovské komunity kolem 400 členů. JCC si postupně publicitu získalo. Za prvé vytvořilo bohatý a zajímavý program, za druhé pak v posledních letech někteří teprve zjišťují, že jsou židovského původu, a proto se obrací na Centrum židovské komunity. V souvislosti s tím počet členů nadále roste.¹⁵³

¹⁴⁸ Rozhovor s Joannou Fabijańczyk, 10. 5. 2012.

¹⁴⁹ Prince opens Krakow Jewish centre. In: *BBC News*, [online], [aktualizace 29. 5. 2012, cit. 14. 5. 2012]. Dostupné z [www: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7372522.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7372522.stm).

¹⁵⁰ O JCC. In: *JCC Krakow*, [online], [cit. 14. 5. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jcckrakow.org/subpages/1](http://www.jcckrakow.org/subpages/1).

¹⁵¹ O JCC. In: *JCC Krakow*, [online], [cit. 14. 5. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jcckrakow.org/subpages/1](http://www.jcckrakow.org/subpages/1).

¹⁵² Otwarcie Centra Społeczności Żydowskiej w Krakowie. *Nasza Gmina*, č. 5. 2008, str. 2.

¹⁵³ Rozhovor s Joannou Fabijańczyk, 10. 5. 2012.

3.7.2 Vnitřní organizace

Ředitelem JCC je Jonathan Ornstein. Pochází z New Yorku, ale již několik let žije trvale v Krakově. Před tím, než se stal ředitelem Centra židovské komunity, vyučoval šest let hebrejštinu na Jagellonské univerzitě.¹⁵⁴

V instituci pracuje 25 stálých zaměstnanců a několik dobrovolníků. Zaměstnanci a dobrovolníci jsou mladí lidé mnohdy s neukončeným vysokoškolským vzděláním. Na rozdíl od Židovského muzea Galicja, jen málo ze stálých zaměstnanců vystudovalo katedru judaistiky nebo jiný obor zabývající se židovskou problematikou. Některé z nich přivedl k této práci židovský původ. Všichni praktikanti jsou naopak studenty katedry judaistiky a tímto způsobem aplikují v praxi své vědomosti získané na univerzitě.¹⁵⁵

3.7.3 Program

V programu instituce se nachází akce pro všechny věkové kategorie. JCC se snaží zapojit již ty nejmenší, aby se pohybovali v prostředí, ve kterém si mohou uvědomit sounáležitost ke svému národu. Dvakrát v týdnu jsou otevřeny bezplatné jesle pro děti do tří let. Pro děti od předškolního věku až do patnácti let je v provozu nedělní škola. Žáci se učí hebrejsky, anglicky a základům judaismu.

Od roku 2009 funguje v rámci JCC Krakovský židovský klub studentů, který má integrovat mladé lidi s židovským původem. V rámci tohoto klubu jsou pořádány setkání, filmové večery, výlety a studentské výměny. Probíhá cyklus setkání se známými a významnými židovskými osobnostmi.

Až do nedávna byli nejméně angažovanou skupinou dospělí lidé, tedy ve věku od 35 do 55 let. V roce 2011 byla proto založena skupina Smusz, sdružující dospělé. Setkání a celý program klade důraz na integraci nových členů společnosti, prohlubování židovského uvědomění a je přizpůsoben pracovní době členů. V rámci skupiny Smusz jsou pořádány akce i pro celé rodiny.

Nejbohatší program v JCC je pro seniory, sdružující se v Klubu seniora. Scházejí se každý den. Klub podporuje iniciativu starších, aby jejich vzpomínky a prožitky z dávných let neodešly společně s nimi, ale aby bylo možné je předat mladším potomkům. Program pro seniory je poměrně moderní. Senioři mají každý týden hodiny anglického, německého jazyka

¹⁵⁴ My Life: Jonathan Orstein. In: *Krakow Post*, [online], [aktualizace 8. 4. 2010, cit. 8. 5. 2012]. Dostupné z [www: http://www.krakowpost.com/article/1986](http://www.krakowpost.com/article/1986).

¹⁵⁵ Rozhovor s Joannou Fabijańczyk, 10. 5. 2012.

a počítače, vedle toho i klasické činnosti jako šití nebo jógu. Kromě toho stejně jako u mládeže jsou pořádány filmové večery, výlety nebo přednášky.¹⁵⁶

Všichni členové se mohou společně setkat při oslavách různých židovských svátků. Nejdůležitějším je Sabat a JCC při této příležitosti pořádá každou sobotu sabatovou večeři.

Vedle aktivit pro židovskou společnost, kterých se samozřejmě mohou účastnit i lidé nežidovského původu, pořádá JCC i přednášky nebo prohlídky po Kazimierzi pro tuzemské či zahraniční turistické skupiny.¹⁵⁷

Důležitou součástí je v JCC umístěna knihovna Židovského sdružení Czulent. Obsahuje tisíce knih v různých jazycích, časopisy a noviny. Tato knihovna je jedinou židovskou knihovnou přístupnou všem, což znamená, že čtenář nemusí být studentem Jagellonské univerzity, aby si mohl vypůjčit knihu na katedře judaistiky nebo v jakékoli jiné krakovské knihovně.

¹⁵⁶ Podle programu Centra židovské komunity.

¹⁵⁷ WEYMAYR, Maria: Miejsce przyjaźne Żydom i nie-Żydom. *Manko*, č. 7 r. 10, str. 41.

4. Financování židovských institucí

Důležitou věcí, bez které by žádná z institucí nemohla vzniknout, natož fungovat, jsou finance. V začátcích při zakládání některých institucí bylo nutné opravit budoucí sídlo instituce či postavit úplně novou budovu, a do toho se musel investovat velký finanční kapitál. Stejně tak později i nyní je nutné financovat fungování instituce a pokrýt provozní a režijní výdaje.

Financování jednotlivých židovských institucí závisí na jejich zřizovateli, to znamená, zdali jsou součástí jiného právního subjektu nebo samostatným právním subjektem, a jaký je jejich právní forma.

Schindlerova továrna, jakožto součást Historického muzea města Krakov, od něj dostává každoročně dotace na provoz. Historické muzeum je financováno primárně státem, dále dotacemi z Evropské unie a má mnoho sponzorů. Další přínos pro Schindlerovu továrnu tvoří výnosy z vlastní činnosti, tedy prodej vstupenek a upomínkových předmětů a peníze za pořádání přednášek v rámci vzdělávacího programu.¹⁵⁸

Obdobně funguje financování katedry judaistiky, která je součástí Jagellonské univerzity. Jagellonská univerzita je stejně jako všechny veřejné vysoké školy financována státem. Katedra judaistiky se dále snaží získat dotace z Evropské unie,¹⁵⁹ protože peníze ze státního rozpočtu nejsou pro její potřeby dostačující. Studenti v Polsku neplatí školné, naopak mají možnost získat určité finanční příspěvky. Jedná se o řadu stipendií, například sociální, za dobré školní výsledky nebo příspěvek na bydlení.¹⁶⁰

Židovské muzeum Galicja je obecně prospěšnou společností, což znamená, že nefunguje s cílem dosažení zisku. Veřejně prospěšnou činností muzea je obnovení židovské památky a vzdělávací činnost.¹⁶¹ Dvě třetiny výdajů pokryjí příjmy z vlastní činnosti muzea, peníze z výstav a ze vzdělávacího programu. Zbytek je dofinancován hlavními

¹⁵⁸ Rozhovor s Monikou Bednarek, 17. 1. 2012.

¹⁵⁹ Rozhovor s Edytou Gawron, 9. 5. 2012.

¹⁶⁰ Předpis Jagellonské univerzity: *Regulamin ustalenia wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych Uniwersytetu Jagiellońskiego*. 16. 7. 2009.

¹⁶¹ Ústava: *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. 24. 4. 2003.

sponzory.¹⁶² Muzeum Galicja je aktivní a snaží se získat dárcce i mezi fyzickými osobami. Tyto příspěvky tvoří ale jen malé procento na celkových příjmech instituce.¹⁶³

Centrum židovské komunity je neziskovou organizací s právní formou nadace, takže opět není jejím cílem realizace zisku. Z velké části je instituce odkázána na příspěvky dárců. Vedle stálých dárců mohou stejně jako muzeu Galicja přispět i fyzické osoby. Ani tady však tyto příspěvky netvoří velkou část z celkových příjmů Centra židovské komunity.¹⁶⁴

Centrum židovské kultury funguje pod záštitou Nadace Judaica, proto je jeho financování obdobné jako u Centra židovské komunity. Téměř celý chod instituce je tedy možný díky příspěvkům dárců a sponzorů. Dále pak z prodeje publikací vydávaných Nadací Judaicou.¹⁶⁵

A stejně je tomu i s financováním předposlední instituce Židovského sdružení Czulent. Jeho fungování je možné s podporou zahraničních sponzorů, mezi které patří i Židé¹⁶⁶ kdysi žijící v Polsku. Přispět mohou také fyzické osoby, ale ani v této instituci to není tak zásadní.¹⁶⁷

Díky sponzorům a dárcům může být každý rok organizován i Festival židovské kultury. Jelikož se jedná o celonárodní nebo spíše mezinárodní akci, hlavními sponzory jsou Ministerstvo kultury, město Krakov, Malopolské vojvodství a Ambasáda Izraele ve Varšavě (Ambasada Izraela we Warszawie).¹⁶⁸

Většina židovských institucí v Krakově je z velké části závislá na sponzorských příspěvcích. Jedná se o dlouhodobou spolupráci se sponzory a dárci, kteří mají zájem na zachování židovského dědictví a dalším šíření židovské kultury. Potvrzuje to i to, že některé dárci nebo firmy sponzorují více židovských organizací najednou. Podrobný rozpis sponzorů a dárců židovských institucí je uveden v Příloze č. 4: Seznam sponzorů a dárců židovských institucí. Některé instituce, Schindlerova továrna a Židovské muzeum Galicja, mají velké příjmy i z vlastní činnosti. V čemž se odráží nejen snaha o samofinancování, ale i zájem obyvatel Krakova, celého Polska a zahraničních turistů o tyto instituce, o nabízené

¹⁶² Wsparcie Żydowskiego muzeum Galicja. In: *Żydowskie muzeum Galicja*, [online], [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.galicjajewishmuseum.org/wsparcie-zydowskiego-muzeum-galicja.html](http://www.galicjajewishmuseum.org/wsparcie-zydowskiego-muzeum-galicja.html).

¹⁶³ Rozhovor s Annou Wencel, 24. 1. 2012.

¹⁶⁴ Rozhovor s Joannou Fabijańczyk, 10. 5. 2012.

¹⁶⁵ Publikacje. In: *Fundacja Judaica – Centrum Kultury Żydowskiej*, [online], [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=publikacje](http://www.judaica.pl/index1.php?zmien_jezyk=PL&podstrona=publikacje).

¹⁶⁶ Sponsory. In: *Czulent Stowarzyszenie Żydowskie*, [online], [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.czulent.pl/sponsory](http://www.czulent.pl/sponsory).

¹⁶⁷ Kontakt. In: *Czulent Stowarzyszenie Żydowskie*, [online], [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.czulent.pl/kontakt](http://www.czulent.pl/kontakt).

¹⁶⁸ Sponsory, media. In: *Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*, [online], [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné z [www: http://www.jewishfestival.pl/sponsory-media,17,p.pl.html](http://www.jewishfestival.pl/sponsory-media,17,p.pl.html).

výstavy, a také o vzdělávací programy. Dalším přispívá svými granty i Evropská unie. Ty jsou důležité zejména pro katedru judaistiky.

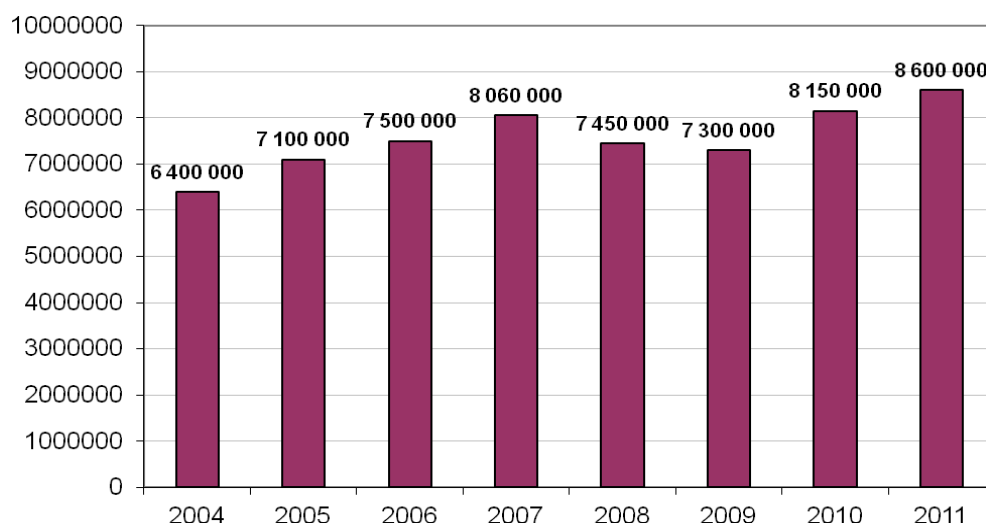
5. Návštěvnost židovských institucí

„Kraków jest jednym z zespołów, z którym niewiele innych w Europie można porównać. Jest to nie tylko zespół gmachów, numerów, ale także zespół idei, tradycji, pamiątek, z których całe pokolenia czerpią żywą wodę życia.“¹⁶⁹

Jarosław Iwaszkiewicz¹⁷⁰

Jak napsal Jarosław Iwaszkiewicz, Krakov to nejsou jen budovy, ale město plné tradic, vzpomínek a zároveň života. Jedná se tedy o turisticky atraktivní destinaci. Každoročně Krakov navštíví miliony turistů z Polska i zahraničí. Turisté nejčastěji míří na Wawel, Rynek, Stradom a Kazimierz, tedy na památky, které jsou od roku 1978 na seznamu UNESCO. Dále přijíždějí na festivaly, koncerty, výstavy či vánoční trhy.

V následujícím grafu je zachycena návštěvnost Krakova od roku 2004 do roku 2011. V tomto časovém rozmezí byl zaznamenán rekordní počet návštěvníků. Z grafu 1 je vidět, že počty turistů se neustále zvyšují. Výjimku tvoří roky 2008 a 2009, kdy snížení zapříčinila finanční krize.

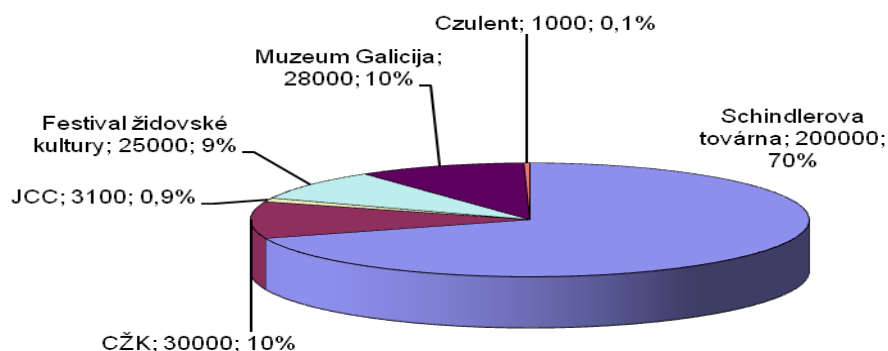
Graf 1: Návštěvnost Krakova v letech 2004-2011.

(zdroj: oficiální internetové stránky Krakova)

¹⁶⁹ ROŽEK, Michał: *Kraków*. Warszawa 1991, s. 13. „Krakov je jedním ze zeskupení, se kterým se dá jen málo jiných v Evropě srovnávat. Je to nejenom skupina budov, čísel, ale také skupina idejí, tradic a památek, ze kterých celá pokolení čerpají živou vodu života.“ Překlad: autorka

¹⁷⁰ Jarosław Iwaszkiewicz (*1894 - + 1980) – polský spisovatel, překladatel a libretista.

Návštěvnost židovských institucí je těžce srovnatelná. Například katedra judaistiky z ohledu návštěvnosti ze své povahy není hodnocena a tato kapitola se jí zabývat nebude. Graf níže ukazuje návštěvnost jednotlivých institucí v roce 2011.

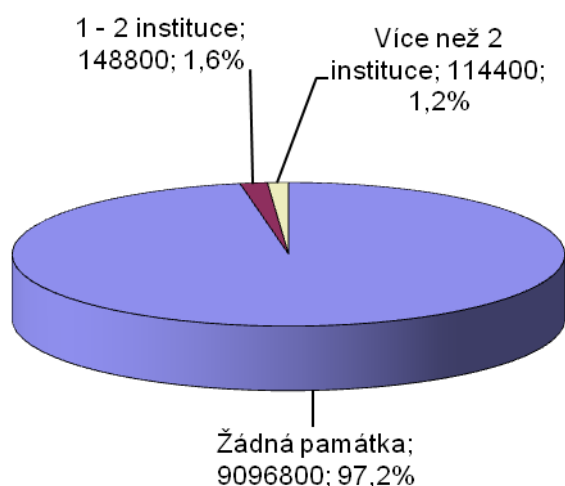

Graf 2: Návštěvnost židovských institucí v roce 2011.

(zdroj: židovské instituce)

Nejvíce navštěvovanou institucí je Schindlerova továrna. V roce 2011 ji navštívilo 200 000 návštěvníků, což je 68 % z celkové návštěvnosti židovských institucí. Za ní se řadí Centrum židovské kultury a Židovské muzeum Galicija, které v minulém roce navštívilo 28 000 až 30 000 návštěvníků. Festival židovské kultury navštívilo 25 000 lidí. Jedná se však o návštěvnost za deset dní a ne za celý rok. Proto jej společně s Schindlerovou továrnou můžeme označit za nejvíce žádanou instituci. V porovnání s ostatními institucemi má nízkou návštěvnost Centrum židovské komunity a Židovské sdružení Czulent. Vezmeme-li v úvahu, že se jedná o instituce, které byly založeny hlavně pro samotné Židy, tak je velký úspěch i 3 000 nebo 1 000 návštěvníků ročně.

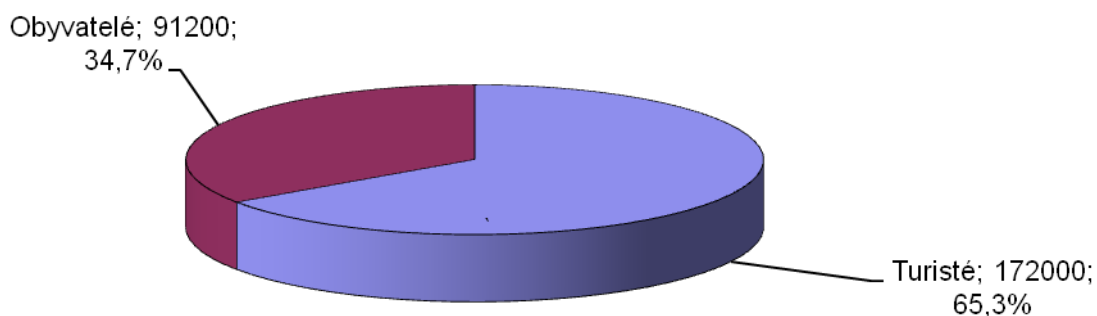
Následující graf ilustruje návštěvnost židovských institucí v rámci návštěvnosti celého Krakova, který v roce 2011 navštívilo 8 600 000 turistů, k čemu ještě přičteme obyvatele Krakova, což je přibližně podle sčítání lidu v roce 2005 7 600 000. Graf zachycuje kolik turistů dohromady s Krakovany nenavštívilo v roce 2011 žádnou instituci, jednu až dvě nebo tři a více institucí.

*Graf 3: Návštěvnost podle počtu navštívených institucí v roce 2011.
(zdroj: židovské instituce a oficiální internetové stránky Krakova)*

Z grafu 3 vyplývá, že necelé 3 % z celkového počtu návštěvníků a obyvatel Krakova navštívilo nějakou židovskou instituci v roce 2011.

Další graf ukazuje jaký je poměr mezi návštěvníky z Krakova a turisty.

*Graf 4: Návštěvnost obyvatel Krakova a turistů v roce 2011.
(zdroj: autorka)*

Z grafu 4 vyplývá, že zahraniční i tuzemští turisté tvoří 65 % celkové návštěvnosti židovských institucí v roce 2011, zatímco obyvatelé Krakova pouze 34 %.

Návštěvnost židovských institucí záleží na úhlu pohledu, jakým se na ni díváme. Pokud se zaměříme pouze na návštěvnost samotných židovských institucí, jeví se jako velmi vysoká. Pokud porovnáme návštěvnost židovských institucí v rámci celkové návštěvnosti Krakova turisty i místními obyvateli, musíme skonstatovat, že zájem o židovské instittuce je velmi malý, protože pouze necelá 3 % nějakou z nich navštíví.

6. SWOT analýza

Následující kapitola zahrnuje SWOT analýzu židovských institucí, tedy přehled silných, slabých stránek a příležitostí a hrozeb. Analýza byla provedena autorkou na základě souhrnného prozkoumání jednotlivých parametrů a charakteristik židovských institucí.

Naprostu u všech židovských institucí se setkáváme s podporou města Krakov a zajištěnou publicitou na oficiálních webových stránkách města. Všechny instituce jsou jazykově dostupné pro zahraniční turisty, materiály a výstavy jsou vždy minimálně v anglické verzi. Instituce mají přehledné, aktuální a vícejazyčné zpracování oficiálních webových stránek.

Mezi silné stránky většiny židovských institucí patří jejich vzájemná spolupráce, která napomáhá naplňovat společný cíl, a to ochrana a rozšiřování židovského dědictví v Kazimierzi. Další společnou silnou stránkou je jejich lokalizace, s výjimkou Schindlerovy továrny, v centru Kazimierze. Shodnou silnou stránkou je mladý profesionální personál, který institucím přináší kreativitu a mezigenerační kontinuitu židovského odkazu.

Další jednotlivé silné stránky židovských institucí jsou ryze individuální. Ve skrze se opírají o několik mnohostranně koncipovaných programů a vybrané doprovodné akce.

Paradoxně mezi slabé stránky patří například některé krátkodobé výstavy, všední exponáty, málo interaktivních prvků, omezené vzdělávací programy a nabízení nevyhledávaných přednášek.

Slabé stránky židovských institucí jsou také výrazně individuální, ale většina institucí se v nich snaží hledat příležitosti a oblasti pro rozvoj.

Velkou příležitostí je pro všechny zmiňované židovské instituce všestranné zvýšení publicity. Mezi takovéto příležitosti patří, zaprvé vydání souhrnné publikace o své činnosti, což by obecně pomohlo k základnímu zmapování činnosti těchto institucí. Zadruhé židovské instituce by měli navázat spolupráci s cestovními kanceláři a agenturami. Zatřetí by instituce měli najít cestu k neorganizovaným turistům prostřednictvím cestopisů a průvodců. Začtvrté používat nové komunikační kanály a inovace produktů. Příležitostí je dále hledání nových možností nadnárodní spolupráce.

Neočekávanou hrozbou je příliš intenzivní spolupráce institucí, která může vést ke ztrátě individuality jednotlivých židovských institucí. Aktuální hrozbou je postupné

vymírání pamětníků, je nutné jejich vzpomínky zdokumentovat, a to i za použití nejmodernějších technologií. Další hrozbou pro instituce je špatné finanční ohodnocení pracovníků institucí. Důležité je více zapojovat na jedné straně dobrovolníky, stážisty a praktikanty a na druhé straně soustředit se na vícezdrojové financování institucí. Ve snaze učinit se atraktivním pro širokou veřejnost může dojít k znehodnocení židovského odkazu a přespřílišnou komercializaci institucí.

Detailní přehled silných, slabých stránek, příležitostí a hrozeb je zachycen v tabulkách v Příloze č. 5: SWOT analýza židovských institucí.

Závěr

Židé žili v Kazimierzi od 14. století až do druhé světové války, kdy byli téměř všichni vyvražděni. Po roce 1945 jich v Krakově zůstalo jen několik tisíc, většina z nich však v důsledku silného antisemitismu v 50. a 60. letech emigrovala. V současnosti žije v Krakově několik set Židů a další zjišťují, že mají židovské kořeny.

Bakalářská práce zmapovala židovské instituce v Krakově, tedy Židovské sdružení Czulent, Katedru judaistiky na Jagellonské Univerzitě, Festival židovské kultury, Centrum židovské kultury, Židovské muzeum Galicja, Schindlerovu továrnu a Centrum židovské komunity. Židovské instituce v Krakově začaly vznikat na konci 80. let, přičemž nejmladší z nich byla založena v roce 2009. Na provozu jednotlivých institucí se podílí pouze několik jednotlivců. Židovské instituce jsou otevřeny jak pro židovské, tak nežidovské obyvatelstvo z tuzemska i zahraničí a nabízený bohatý program zahrnuje široké spektrum témat.

Zároveň bakalářská práce potvrdila, že se tyto instituce významně podílejí na revitalizaci židovského dědictví v Kazimierzi a návštěvníkům přibližují židovskou historii a seznamují je s židovskou kulturou. Dále bakalářská práce analyzovala návštěvnost židovských institucí v roce 2011. Závěrem analýzy je relativně nízké procento návštěvnosti institucí v poměru k návštěvnosti Krakova, jedná se pouze přibližně o 3 %.¹⁷¹

Nakonec práce byla na základě získaných informací o fungování a činnosti jednotlivých židovských institucí autorkou vytvořena SWOT analýza zachycující jejich silné, slabé stránky, příležitosti a hrozby. Mezi shodné silné stránky patří podpora města Krakov, přehledné vícejazyčné webové stránky a až na Schindlerovu továrnu lokalizace přímo v Kazimierzi. Další silné stránky, které jsou ryze individuální, se odvíjí od programů a organizace dílčích institucí. Slabou stránkou všech židovských institucí je jejich nedostatečné zmapování, tedy publikace o jejich činnosti. Zbývající slabé stránky jsou rovněž individuální. Paradoxně mezi ně patří některé body programu či systém organizace daných institucí. Velkou příležitostí pro všechny instituce je zvýšení publicity prostřednictvím souhrnné publikace, navázání kontaktu s cestovními agenturami a zařazením se do průvodců a cestopisů Krakova. Dále pak inovace produktů a navázání širší nadnárodní spolupráce.

¹⁷¹ 97 % návštěvníků a obyvatel Krakova nezavítalo v roce 2011 ani do jedné z židovských institucí. Struktura návštěvnosti židovských institucí je z 35 % tvořena obyvateli Krakova a z 65 % se na ní podílí tuzemští a zahraniční turisté.

Hrozbou pro židovské instituce je vzájemná příliš úzká spolupráce, která může vést ke ztrátě individuality, jejich splynutí či zánik. Další hrozbou je špatné finanční ohodnocení pracovníků institucí, neatraktivní body programu a přílišná komercializace.

Přínosem této bakalářské práce je zevrubné zmapování židovských institucí v Krakově a jejich návštěvnosti. Dále prostřednictvím SWOT analýzy provedené komplexní hodnocení individuálních i společných silných a slabých stránek, možných příležitostí nebo eventuálních hrozeb židovských institucí.

Dnes je židovská Kazimierz v důsledku vzniku židovských institucí v procesu stálé revitalizace a lidé mají opět možnost poznat historii a kulturu Židů, kteří v této čtvrti po staletí žili a společně s Poláky tvořili její charakter.

Seznam literatury a pramenů

Literatura

BAŁABAN, Majer: *Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu (1304-1868)*. Kraków: Nadzieja, 1931.

BIENIARZÓWNA, Janina, MAŁECKI, Jan: *Dzieje Krakowa: Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1984.

BIENIARZÓWNA, Janina, MAŁECKI, Jan: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1918-1939*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1997.

CRADDY, Kate, LEVY, Mike, NOWAKOSKI, Jakub: *Poland: A Jewish Matter*. Warszawa: Adam Mickiewicz Institute, 2010.

DODZIUK, Anna: *Druga dusza: O dwudziestu Festiwalach Kultury Żydowskiej w Krakowie*. Warszawa: Czarna Owca, 2011.

DYLEWSKI, Adam: *Śladami Żydów polskich*. Bielsko-Biała: Pascal, 2002.

FRANCISCO, Jason: *Koncepcje wystawy „Na drugé straně Tóry“ (Po drugiej stronie Tory)*. Kraków 9. 5. 2012.

FRYŻLEWICZ, Magdalena: *Apteka w getcie krakowskim – ambasada w krainie śmierci*. Kraków 2011.

GAWRON, Edyta: *Społeczność żydowska w Krakowie w latach 1945–1995*. Kraków 2005. Doktorská páce. Jagellonská Univerzita.

GEBERT, Konstanty, OLEJ-KOBUS, Anna, KOBUS, Krzysztof: *Polski ALEF-BET. Żydzi w Polsce i ich odrodzony świat*. Warszawa: Carta Blanca, 2009.

CHWALBA, Andrzej: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1945 –1989*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2001.

CHWALBA, Andrzej: *Dzieje Krakowa: Kraków w latach 1939–1945*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2002.

LIGOCKA, Roma: *Dziewczynka w czerwonym płaszczyku*. Kraków: Znak, 2001.

MURZYN-KUPISZ, Monika a PURCHLA, Jacek: *Przywracanie Pamięci. Rewitalizacja zabytkowych dzielnic żydowskich w miastach Europy Środkowej*. Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2008.

POLAŃSKI, Tomasz, LINK-LENCZOWSKI, Andrzej: *Żydzi w dawnej Rzeczypospolitej*:

Materiały z konferencji „Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej Szlacheckiej“. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991.

RACZKA, Jan Władysław: *Krakowski Kazimierz*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1982.

ROŹEK, Michał: *Kraków*. Warszawa: SiT, 1991.

RUTA, Magdalena: *Nusech Pojln: Studia z dziejów kultury jidysz w powojennej Polsce*. Kraków: Austeria, 2008.

SCHARF, F. Rafael: *Co mnie i Tobie Polsko...Eseje bez uprzedzeń*. Kraków: Fundacja Judaica, 1996.

SUCHOJAD, Izabela: *Topografia żydowskiej pamięci. Obraz żydowskiego Kazimierza we współczesnej literaturze polskiej i polsko-żydowskiej*. Kraków: Universitas, 2010.

WRÓBEL, Piotr: *The Jews of Galicia under Austrian-Polish Rule, 1869-1918*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

WYROZUMSKI, Jerzy: *Dzieje Krakowa: Kraków do schyłku wieków średnich*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1992.

Program 22. roczniku Festivalu židovské kultury.

Program akce „Bajit Chadasz,“ Centrum židovské kultury, říjen 2011.

Programy „VII dni feliksa Mendelsoana,“ Centrum židovské kultury, 2011 až 2012.

Programy Židovského muzea Galicja z let 2010 – 2012.

Program vzdělání Židovského muzea Galicja.

Program Schindlerovy továrny z května 2012.

Studijní plán oboru historie na katedře judaistiky z akademického roku 2011/2012.

Studijní plán oboru judaistika na katedře judaistiky pro akademický rok 2012/2013.

Časopisy

Nasza Gmina, 2008.

Gazeta Wyborcza, 2008.

Manko, 2009/2010.

Znak, 2012.

Dziennik Polski, 1994.

Prameny

Zápisky z rozhovorů s pracovníky židovských institucí

Rozhovor s Joachimem Russkem. Krakov, 11. 11. 2011, 11. 5. 2012.

Rozhovor s Jakubem Nowakowským. Krakov, 22. 11. 2011.

Rozhovor s Annou Wencel. Krakov, 22. 11. 2011, 24. 1. 2012, 8. 5. 2012.

Rozhovor s Monikou Bednarek. Krakov, 17. 1. 2012.

Rozhovor s Edytou Gawron. Krakov, 9. 5. 2012.

Rozhovor s Olgou Danek. Krakov, 20. 1. 2012.

Rozhovor s Joannou Fabijanczyk. Krakov, 10. 5. 2012.

Použitá e-mailová korespondence

E-mail. Jolanta Kruszniewska, 14. 5. 2012.

E-mail. Robert Gadka, 18. 7. 2012.

E-mail. Tomasz Strug, 18. 7. 2012.

E-mail. Olga Danek, 2. 8. 2012.

Tištěné prameny

UNESCO: *Basic text*. Paříž 2004.

Ústava: *Prawo o stowarzyszeniach*. 7. 5. 1989.

Jagilelonian University in Krakow – Department of Jewish Studies, akademický rok 2011/2012.

Právní dokument Studentského vědeckého kroužku Katedry judaistiky na Jagellonské Univerzitě: *Statut Koła naukowego studentów Katedry judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 26. 10. 2001.

Právní dokument o Sdružení Festivalu židovské kultury: *Statut stowaryszenia. Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie*. Kraków 1. 3. 2010.

BEDNAREK, Monika, MIŚTAL, Zuzana: *Otwarcie nowego oddziału Muzeum Historycznego Miasta Krakowa oraz wystawy stałej Kraków – czas okupacji 1939-1945. Podsumowanie i wnioski z realizacji projektu*. Kraków 2009.

Předpis Jagellonské univerzity: *Regulamin ustalania wysokości, przyznawania i Wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 16. 7. 2009.

Ústava: *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. 24. 4. 2003.

Internetové odkazy

American Jewish Joint Distribution Committee. [online], [cit. 23. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.jdc.org/>.

Katedra judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, [online], [cit. 22. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.judaistyka.uj.edu.pl/>.

Czulent stowarzyszenie żydowskie, [online], [cit. 15. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.czulent.pl/>.

Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.jewishfestival.pl/>.

Onet wiadomości, [online], [aktualizace 26. 6. 2012, cit. 26. 6. 2012]. Dostupné z www: <http://wiadomosci.onet.pl/regionalne/krakow/poczatek-22-festiwalu-kultury-zydowskiej,1,5170922,wiadomosc.html>.

Fundacja Judaica – Centrum kultury żydowskiej, [online], [cit. 10. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.judaica.pl/>.

Żydowskie muzeum Galicka. [online], [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://www.galiciajewishmuseum.org/>.

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, [online], [cit. 3. 7. 2012]. Dostupné z www: http://mhk.pl/oddzialy/fabrika_schindlera/.

BBC News, [online], [aktualizace 29. 5. 2012, cit. 14. 5. 2012]. Dostupné z www: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7372522.stm.

Krakow Post, [online], [aktualizace 8. 4. 2010, cit. 8. 5. 2012]. Dostupné z www: <http://www.krakowpost.com/article/1986>.

Magiczny Kraków, [online], [cit. 14. 7. 2012]. Dostupné z www: <http://krakow.pl/>.

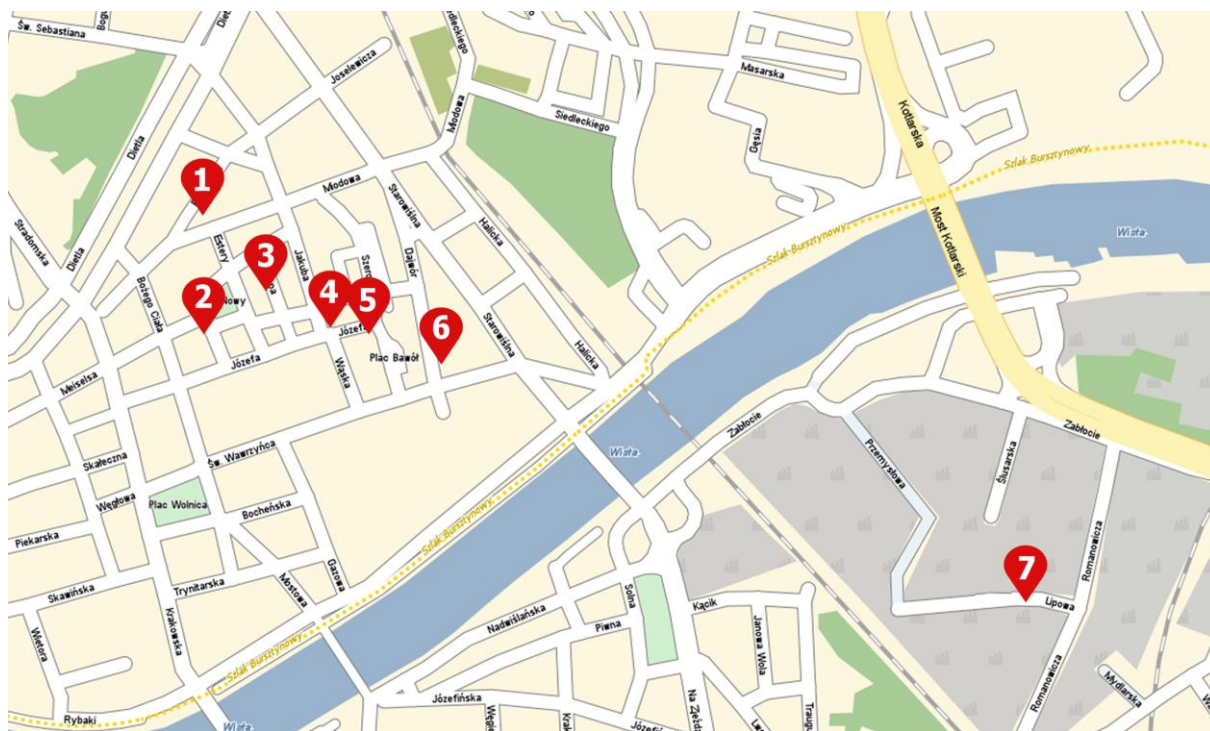
Přílohy

Příloha č. 1: Mapa – Část Kazimierze obývaná Židy

Část Kazimierze obývaná Židy se nacházela mezi ulicemi Józefa, Bożego Ciała, Miodowa, Dajwór.

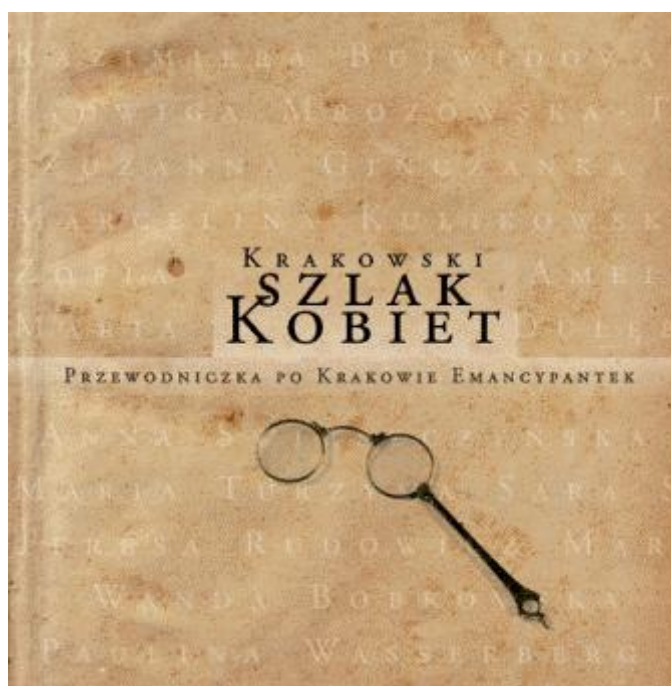
Příloha č. 2: Mapa – Lokalizace židovských institucí

- 1 Centrum židovské komunity
- 2 Centrum židovské kultury
- 3 Židovské sdružení Czulent
- 4 Festival židovské kultury
- 5 Katedra judaistiky na Jagellonské univerzitě
- 6 Židovské muzeum Galicja
- 7 Schindlerova továrna

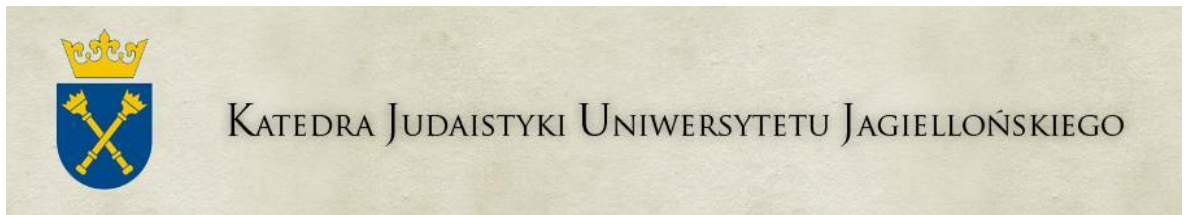
Příloha č. 3: Obrázky židovských institucí

Židovské sdružení Czulent

Projekt „Krakovská stezka žen“ (Krakowski szlak kobiet)

Katedra judaistiky na Jagellonské Univerzitě

Edyta Gawron – zástupkyně vedoucího katedry judaistiky

Festival židovské kultury

Zakladatelé Festivalu židovské kultury – Janusz Makuch a Krzysztof Girat

Skupina Alaev Family při koncertu na Široké

Centrum židovské kultury

Ředitel Centra židovské kultury Joachim Russek

Koncert během akce „Bajit Chadasz“

Židovské muzeum Galicja

Stálá výstava „Po stopách paměti“ (Śladami Pamięci)

Program pro rodiny s dětmi „Rodinná neděle“

Schindlerova továrna

Oskar Schindler

Fotografie Židů zachráněných Oskarem Schindlerem v době druhé světové války

Centrum židovské komunity

Sabatová večere

Příloha č. 4: Seznam sponzorů a dárců židovských institucí

Židovské sdružení Czulent:

Sponzoři:

- Ambasáda Izraele ve Varšavě (Ambasada Izraela w Warszawie)
- Ministerstvo kultury
- Náboženská židovská obec v Krakově
- American Jewish Joint Distribution Committee
- Alexander & Inez Bialywlos White
- Dick & Estelle Blake
- Ellen Cassedy
- Sarah Glazer
- Zygmunt Rolat
- Sam & Esther Rosen
- Bob & Phyllis Jaffee
- Michael Joseph Schudrich
- Harold Grinspoon Foundation
- Island, Lichtenštejnsko a Norsko z finančních prostředků ESVO
- Network of East-West Women - Program Book and Journal Project
- Herbert & Elsa Roth Foundation
- The Taube Foundation for Jewish Life & Culture
- The Rothschild Foundation
- World Jewish Relief

Festival židovské kultury:

Sponzoři:

- Město Krakov
- Ministerstvo kultury
- Vojevodství Malopolské
- Izraelská ambasáda ve Varšavě

Dárci:

- Taube Philanthropies

- Zygmunt A. Rolat
- Friends of the Cracow Jewish Culture Festival
- Koret Foundation
- Jewish Community Federation
- Goldman Sachs
- Middle East Forum
- Bonita Trust
- Evens Foundation
- Empik.com
- Fundacja BRE Banku
- Fundacja współpracy polsko-niemieckiej
- Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe
-

Centrum żydowské kultury:

Dárci:

- Město Krakov
- Krakowskie biuro festiwalowe
- Vojevodství Malopolské
- Robert Bosch Stiftung
- Krakowska fundacja komunikacji społecznej
- Fundacja przezorność

Židovské muzeum Galicja:

- Koret Foundation
- Taube Philanthropies
- Mirisch & Lebenheim Charitable Foundation

Centrum żydovské komunity:

Dárci:

- Náboženská židovská obec v Krakově
- Izraelská ambasáda v Polsku
- World Jewish Relief

Příloha č. 5: SWOT analýza židovských institucí

Silné stránky

	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora města Krakov • Jazyková dostupnost • Webové stránky
Czulent	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalita instituce • Zaměření se na osoby židovského původu • Projekty zahrnující široké spektrum témat • Obsáhlá knihovna dostupná široké veřejnosti
KJ:	<ul style="list-style-type: none"> • Vědecká činnost vyučujících • Publikování knih • Iniciativa studentů v rámci vědeckého kruhu • Praxe studentů v jiných židovských institucích během studia • Obsáhlá knihovna • Mimoškolní akce
FŽK	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalita instituce • Bohatý a různorodý program • Zaměření se na současnou podobu židovské kultury • Světový ohlas • Spolupráce s dalšími institucemi • Cheder Café
CŽK	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalita instituce • Spolupráce s dalšími institucemi • Podpora mladých a začínajících umělců • Kavárna nacházející se v objektu CŽK • Cyklus „Bajit Chadasz“ a „7 dní Felixe Mendelsoana“
Galicja	<ul style="list-style-type: none"> • Mladý a vzdělaný personál • Lokalita instituce • Rozsah vzdělávacího programu (široké spektrum přednášek) • Mezinárodní výměny • Spolupráce s dalšími institucemi • Muzejní noc
FSch	<ul style="list-style-type: none"> • Stálá expozice (světelné a zvukové efekty) • Sídlo instituce (bývalá továrna Oskara Schindlera) • Mladý a vzdělaný personál • Muzejní noc
JCC	<ul style="list-style-type: none"> • Mladý personál • Lokalita instituce • Program pro všechny věkové skupiny (od jeslí po seniory) • Zapojení se členů instituce do organizování programů • Spolupráce s dalšími institucemi

Slabé stránky

Czulent	<ul style="list-style-type: none">• Malá publicita mezi širší nežidovskou veřejností, zejména v cizině• Malá spolupráce se zbývajícími židovskými institucemi
KJ	<ul style="list-style-type: none">• Absence přednášek v hebrejštině nebo jidiš• Málo přednášek zabývajících se současnou situací Židů zejména v Polsku• Žádné doplňující volitelné předměty• Slabé zaměření se vyučujících na současnou situaci Židů ve vědecké činnosti
FŽK	<ul style="list-style-type: none">• Omezená kapacita některých přednášek a sezení
CŽK	<ul style="list-style-type: none">• Centralizované vedení instituce• Dostupnost informací o instituci
Galicja	<ul style="list-style-type: none">• Neatraktivní stálá expozice• Všední exponáty• příliš rozsáhlý vzdělávací program (přednášky, o které není jeven zájem)
FSch	<ul style="list-style-type: none">• Krátkodobé výstavy• Vzdělávací program• Lokalita instituce
JCC	<ul style="list-style-type: none">• Malá publicita mezi širší nežidovskou veřejností• Chudý program pro předškolní a školní děti

Příležitosti

<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšit svou publicitu 	
Czulent	<ul style="list-style-type: none"> • Navázání spolupráci s JCC • Spolupráce se zahraničními školami • Přednášky pro žáky středních škol
KJ	<ul style="list-style-type: none"> • Celofakultní přednášky pro zájemce o židovskou problematiku • Prezentování katedry na středních školách • Přeměna na Institut judaistiky • Nový studijní obor Judaistika • Postgraduální studium • Vědecká činnost vyučujících
FŽK	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce s dalšími institucemi • Představování nových mladých umělců • Natočení filmů s pamětníky holocaustu
CŽK	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce s dalšími institucemi, zejména s FŽK • Promo akce nežidovských autorů • Zaměstnání více dobrovolníků
Galicja	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce s dalšími institucemi, zejména s FŽK • Zaměření se na nejžádanější body vzdělávacího programu a jejich rozšíření • Krátkodobá výstava „Na druhé straně Tóry“
FSch	<ul style="list-style-type: none"> • Navázání spolupráce s dalšími židovskými institucemi • Intenzivnější prezentování krátkodobých výstav • Vzdělávací program
JCC	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce s dalšími institucemi, zejména s FŽK • Rozšíření aktivit pro předškolní a školní děti • Přijímání více skupin polských studentů

Hrozby

Czulent	<ul style="list-style-type: none">• Malá publicita mezi širší nežidovskou veřejností• Chudý program pro členy
KJ	<ul style="list-style-type: none">• Zaměstnání absolventů v jiném oboru
FŽK	<ul style="list-style-type: none">• Nedostatečná kapacita některých akcí• Odchod významných židovských pamětníků
CŽK	<ul style="list-style-type: none">• Intenzivní spolupráce institucí• Špatná vnitřní organizace instituce (silné postavení ředitele)
Galicja	<ul style="list-style-type: none">• Intenzivní spolupráce institucí• Vzdělávací program nereflektující poptávku
FSch	<ul style="list-style-type: none">• Spojování muzea s filmem „Schindlerův seznam“
JCC	<ul style="list-style-type: none">• Chudý program pro předškolní a školní děti• Malá návštěvnost skupin polských studentů• Intenzivní spolupráce institucí